

XOSÉ MANUEL CARBALLO
CONTRATO NULO

EDICIÓNS DO CASTRO

narrativa

Foto: Purriños

Nacéronme en Samartiño de Goberno do Concello de Castro de Rei, da Terra Cha de Lugo aló polo ano 1944 mentres eu durmía. Agradézolles moito a cantos tiveron que ver cun feito tan trascendental para a miña vida que tomasen esta decisión por min, pois eu non me sentía capacitado para facelo.

Polo ano mil novecentos sesenta e tantos optei en serio por ser cura e desde aquela seguí renovando esa opción moitas máis veces a pesares de certos anticlericalismos que poden ter a súa parte de razón. Tamén optei por exercer de cura no mundo rural galego, que é o que mellor coñezo e o que foi conformando boa parte da miña identidade.

Non debe ser moi frecuente que un cura escriba sobre meigas, pero tampouco será tan estraño nunha Terra Meiga de por si. E ademais, se cadra, ata acaba sendo un libriño cun certo fondo de relixiosidade... ti verás, se chegas ó remate. En calquera caso, graciñas por achegarte a min.

Xosé Manuel Carballo Ferreiro

EDICIOS DO CASTRO

NARRATIVA

Xosé Manuel Carballo

CONTRATO NULO

Apuntes biográficos dunha meiga, recibidos misteriosamente desde o alén nunha lóbrega noite de treboada, e noticia dos seus esforzos errados por salva-lo matrimonio dun afiador de Verín

**Primeiro Premio de Narrativa
do Excelentísimo Concello
de Vilalba. Ano 1995**

EDICIÓS DO CASTRO
Sada - A Coruña

© Edicións do Castro

© Xosé Manuel Carballo Ferreiro

Cuberta e Debuxos: X. Vizoso

ISBN: 84-8485-064-1

Depósito Legal: C - 878-2002

Gráficas do Castro/Moret, S. L.

O Castro. Sada. A Coruña. 2002

CONTRATO NULO

Aunque algunas veces se ha
dado a saber que el contrato
nulo es el que no produce
efectos jurídicos desde su
celebración, esto no es
correcto. El contrato nulo
produce efectos jurídicos desde
su celebración, pero no
produce efectos jurídicos
positivos.

Primer Premio de la Asociación
de Escritores de Galicia
de 1982

PROEMIO

Coñecín a Xosé Manuel Carballo hai uns nove anos. Presentoumo o debuxante e deseñador Xosé Vizoso, en Santiago. Conxeniamos de seguida e coincidimos nunha chea de cousas. É un home culto, sensible, modesto. Practica arreo a solidariedade que dimana da súa condición humanitaria. Ama a Galicia e a súa terra chairega e é un fervoroso traballador da nosa cultura.

Naceu en San Martiño de Goberno, Castro de Rei (Lugo) en 1944. Dende hai arredor de trinta anos é cura na súa comarca (na actualidade atende seis parroquias). Foi profesor no seminario de Mondoñedo e segue séndoo no Colexio de Castro de Rei. Cando aínda non se podían dar clases de galego nin en galego el xa o facía. Ademais é xornalista, autor e director teatral, escritor, ilusionista e narrador de contos.

Publicou varias pezas teatrais coma «O Menciñeiro á forza» ou «Teatro para o Nadal»; vén colaborando na radio, na Televisión e na prensa, e como narrador deu a coñecer «Parábolas Chairegas» e «Don Otto de viaxe pola Chaira». Poderíamos engadir que gañou premios literarios, fixo investigacións sobre literatura popular, e reactivou na súa terra a tradición do entroido. Non é pouco.

Hai algúns anos divertímonos coas andanzas do arqueólogo alemán Don Otto e a súa dona Eurika, unha fermosa novela chea de gracia e imaxinación, un aporte singular, moi persoal, á nosa narrativa, de arestora, un estudio etnográfico e unha guía turística do seu Concello. Unha metáfora do home que, ás veces sen darse conta, anda na busca de si mesmo. E todo cantado con esa gracia inconfundible do Xosé Manuel, con ese aquel de dicir cousas transcendentales con humor e con amor, co sorriso presto e a palabra precisa, pois utiliza un galego a un tempo culto e popular, moi no seu sitio, un galego que non é «de dicionario», senón de oído atento á fala de cada día do pobo do seu entorno, do pobo do que forma parte.

Os que disfrutamos da súa amena conversa; os que sabemos da súa calidade humana; os que o vimos no dobre xogo de contar contos ó tempo que nos deixaba pampos con impecables mostras da súa arte de prestidixitación (estivo por dúas veces no Centro Cultural de Gres e deixou en todos un recordo entrañable), sabemos que así é el: un carácter, un home fiel a si mesmo falando, escribindo, ensinando vivindo, procurando facer felices ós demais.

Pois con esa chispa tan súa, con ese estilo e esas maneiras de ser e de facer, entréganos agora «Contrato nulo», un relato que nos engaiola dende as primeiras liñas. Nel está Xosé Manuel Carballo coa súa imaxinación que reborda, coa súa prosa directa, coruscante, construída cunha riqueza léxica que nos confirma a súa autenticidade.

Un asunto, aparentemente sinxelo, vaise encerrando, abanéase entre o mundo e o trasmundo, e todo por un pauto que o afiador e cerralleiro Martiño asinou en mala hora e que o deixou «medio vivo e medio latente», porque lle levaron a alma. Nesa situación vai tecendo unhas memorias nun caderno de tapas floreadas, que tras dunha forte tormenta aparece misteriosamente (neste relato todo é e non é «misterio») no cuarto do seu amigo Indalecio, campesiño da comarca vilalbesa.

Lendo esta narración cavilamos nas *Memorias póstumas de Blas Cubas* do brasileiro Machado de Assis, e nalgúns relatos de Fernández Flórez, e aínda en (García Márquez e Cunqueiro. Simples aproximacións, pois aquí salienta a retransca estilística do chairego.

Todo lle ocorreu o coitado afiador Martiño pola beberaxe que papou para viaxar de retorno á súa terra ourensá (onde a muller comezara certo namoriscamento), dende Torrijos, dacabalo dunha vasoira, xunto coa meiga Sabina, de Celanova (que voltaba dun aquelarre-congreso celebrado en Sevilla) a cal fíxolle asinar un documento que foi a perdición do home da roda pois perdeu o seu espírito e... E non é do caso que eu conte a historia. Déixovos co autor.

Xosé Neira Vilas
Gres, maio de 2001

I.—Ningunha relación persoal é casual

Ben podería decirse que coñecín ó Indalecio por un casual, pero os filósofos parece ser que están máis polas causalidades ca polas casualidades, así que direi que coñecín a Indalecio porque o destino, ou quen fose, me sentou, á mesma mesa ca el nun feirón de Vilalba do mes da sega de hai non moitos anos.

Naquel primeiro encontro nin compartimos viño nin pan, só compartimos conversa, pouco trabada, preludio dunha amizade duradeira.

Andando o tempo confesoume que aquel mesmo día el intuía que podería chegar a vincularnos un segredo, o mesmo que hoxe, accedendo ós seus desexos, ousou desvelar. Eu daquela malamente podería sospeitalo, e aínda é hoxe o día en que non dou entendido por que me escolleu precisamente a min para confiarme as súas intimidades. Tratei por varias veces de que mo explicase; pero resístese e tampouco quero forzalo a que o faga contra gusto.

Xa daquela non debía andar Indalecio lonxe dos sesenta anos, aínda que aparentaba máis polo seu aplomo e porque, ó ser algo bandullán, tende a desgonzarse prematuramente. Poida que tamén contribúan a avellentalo os traballos pasados cando

para obter o pan de cada día había que cava-los montes e botar semanas enteiras arando nas agras detrás dunha xugada de vacas ou de bois.

Ós tres meses daquel primeiro encontro invitoume a ir á súa casa, unha casa aínda sen historia, que tampouco destaca entre as outras da parroquia. Fórona facendo seus pais aló polo mil novecentos vinte e tantos con moitos esforzos e coa axuda dalgúns parentes e veciños ós que souberon corresponder e paga-lo favor.

A casa é toda de cachotería de pedra, da pedra máis común na Terra Cha, lousada ás catro augas e cunha soa porta carreteira, pola que podían entra-los carros cargados de herba para o gando ou saír acugulados de esterco para as terras de labradío.

Ata hai poucos anos abeirou debaixo do seu lousado a persoas e animais. Daquela as vacas durmían en mulido de estrume, tiña cada unha o seu nome propio e era recoñecida pola súa propia voz. Por cada verro de cada vaca sabíase se tiña fame, se andaba deshonesto, ou se berraba pola cría. Cando había que desfacerse dalgunha deixaba na familia un baleiro de tristura.

Agora as vacas da casa de Indalecio en lugar de nome teñen un número cosido á orella, dormen no frío chan de cemento, se berran ninguén as entende, están encadeadas de por vida, son máquinas productoras de leite e repóñense sen sentimento. Son unha peza máis da explotación, pero non forman par-

te da familia, viven en cortes das chamadas modernas, un tris afastadas da xente.

Os cochos e as ovellas aínda seguen vivindo debaixo do mesmo teito que os humanos, pero xa non se mesturan os olores.

Parte desta casa foi reformada ó lor de botar fóra o gando maior; pero outra parte consérvase coma cando foi feita. Con motivo da reforma instalouse no primeiro e único piso un cuarto de baño, pensando inicialmente en ter servizo ó xeito para un caso de enfermidade. Dúas das tres habitacións foron divididas en catro; pero o cuarto grande non sufriu cambio, segue servindo de comedor para vinte invitados pola festa do patrón.

Pertence ó concello de Vilalba. Por discreción non direi en que parroquia está emprazada; pois non o considero pertinente nin necesario para o que me propoño relatar e transcribir, e iso que Indalecio non me impuxo ningunha condición cando me entregou as tres cintas casete gravadas por el mesmo para que eu lle dese a conveniente difusión ó seu contido.

Aceptado o compromiso de facer público o seu segredo, aínda demorei beiras de ano e medio en dispoñerme a darlle cumprimento, porque non acababa de liberarme de dúbidas. Despois de consultar con varias persoas de moita confianza, coido que non debo agardar máis, para evitar cargos de conciencia.

II.—As noites de treboada preludian amenceres imprevisibles

Feita esta breve introducción, vou ó caso de que, polo que Indalecio me contou e polo que eu mesmo puiden lembrar remexendo nas lembranzas, aquela noite de mediados de xaneiro de hai cinco anos foi, con moita diferenza, a peor desde había moito tempo.

Indalecio, que tiña a súa habitación cara o mediodía, deixara abertas as contras, como acostumaba a facer tódalas noites do ano, porque lle gustaba ver raia-lo día e escoitar en primavera os arrechouchíos dos paxaros que recibían a alba no loureiro de enfronte da súa ventá.

Aínda que se escoitaban os tronos ó lonxe, porque en toda a Chaira anúncianse as treboadas desde máis aló da Cova da Serpe, a luz intrépida e fuxidía dos relampos enchían toda a habitación, xa que, ó non tropezar co atranco das montañas, as laparadas esténdese coma unha inmensa saba dourada que cobre toda a infinda planicie.

A intervalos sentía Indalecio caer sobre si a mirada fría e sen brillo nin vida que cada relampo arrincaba pola forza ós vellos patrucios guindados dunha

alcajata nun retrato enmarcado en corenta e cinco por trinta centímetros.

Conforme a treboada se foi achegando, os lóstregos non se contentaban con enche-la habitación na que el durmía só, senón que pasaban por debaixo da porta para o cuarto grande.

Alí, no comedor das festas, arrincaban escintileos de lume nun visto e non visto dos ollos de vidro da curuxa disecada que, cuberta de po, contemplaba impasible a historia desde enriba do chineiro. Pero Indalecio iso non podía velo. Dunha, porque llo impedía a porta que se interpoñía, e doutra, porque tan presto escoitara os primeiros tronos ataperuzara a cabeza debaixo das mantas. Este costume arrastrábo xa desde antes de ter uso de razón, xuntamente con aquel outro de ennovelarse sobre si mesmo para mitiga-las fortes dores de ventre que lle producía o estrondo dos trebóns e, quizabes, nun instintivo movemento de regresión á protección do ventre materno.

Dunha vez, ceibouse unha escachizada que fixo estala-las chaves da luz, ó tempo que acendía de súpeto tódalas bombillas da casa. Quedaron tremelando os vidros das ventás e o peor foi que a descarga queimou unha válvula do transformador de media tensión, polo que quedou interrompido o servizo de fluído eléctrico en toda a parroquia.

Cos ollos só abertos o imprescindible para que non se dixese que camiñaba con eles pechados de todo, ergueuse da cama en cirolas largas de flanela e foi

entorna las contras; pero a habitación seguía iluminándose con cada relampo que se infiltraba polas xuntas e regañas das madeiras.

Despois de hora e media de aparato eléctrico, a tormenta foise desviando cara o Cantábrico por riba do Padornelo de Mondoñedo. Logo, todo foi silencio e escuridade.

Cando espertou e foi abri las contras, había máis dunha hora de día, e o curral desaparecera todo el debaixo de dous palmos de neve.

Ó volver de abri-las contras, sentou na cama e enfundou os pantalóns. Cando ía botar man á navalla, que deixaba sempre aberta sobre da mesiña de noite, reparou en que debaixo dela había un caderno de tapas floreadas.

Aquel caderno nin quedara alí a véspera, nin el lle tiña botado o ollo en toda a súa vida. Non podía ser do afillado, porque, se fose, teríallo visto antes; xa que o pequeno tiña o vicio de deixar sempre os libros e cadernos da escola estrados por enriba da mesa de mármore marxado da cociña económica. Pero, aínda que por casualidade fose do neno, ¿quen podería entrar na súa habitación sen que el se decatase, tendo como tiña o sono máis lixeiro cás donicelas?

Sen acabar de acorcheta-lo pantalón na cintura, soergueuse e seguiu cavilando e dicindo para si a media voz:

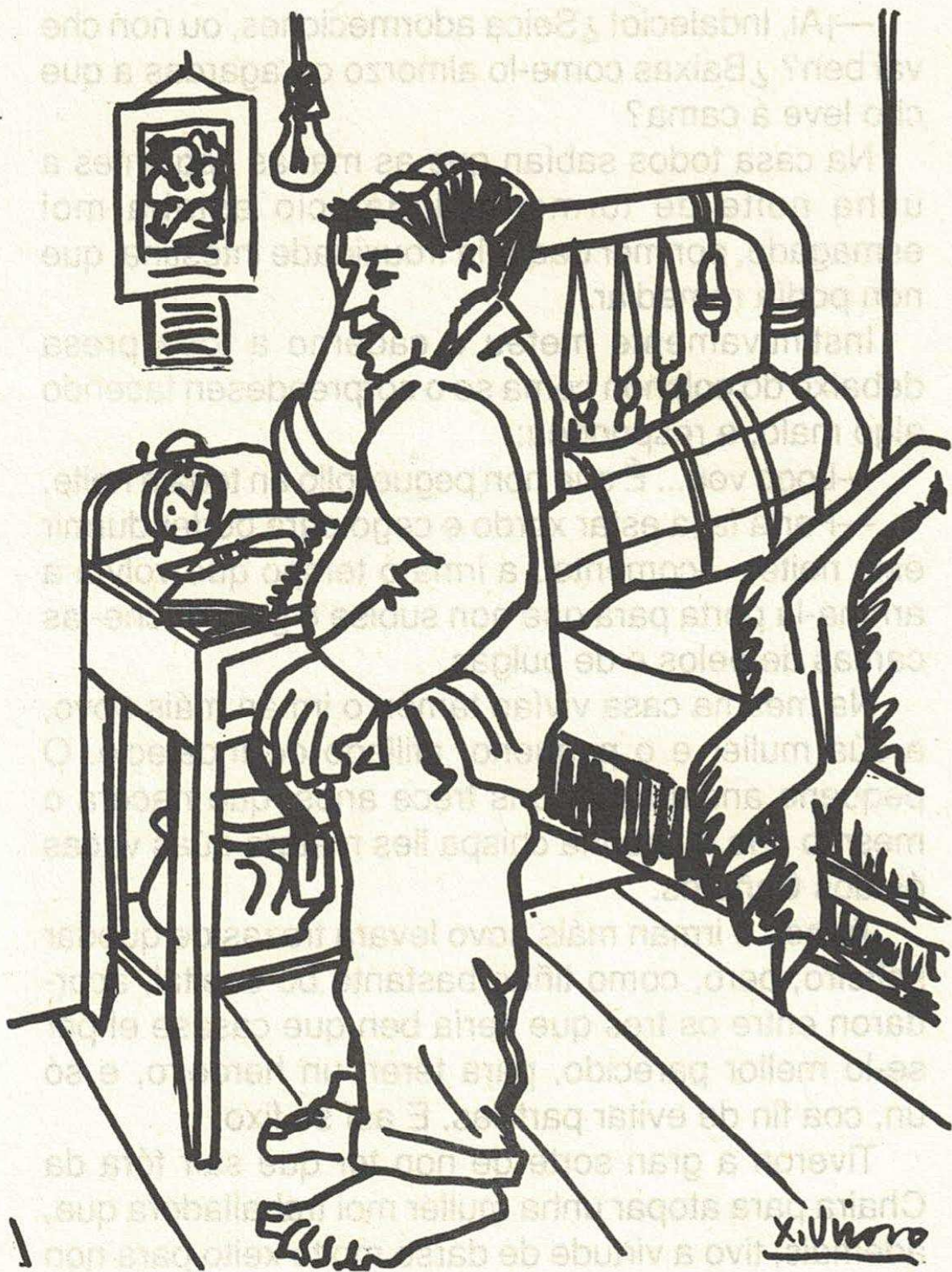
—Por se fose pouco o misterio, mesmo semella estar húmido o caderno... Esto parece cousa do demo ou de encantamento.

Coma se lle fose bota-la man a unha papuxa que en calquera momento pode levanta-lo voo, foi achegando a dereita ó caderno e, ó collelo, notou que efectivamente estaba algo mollado. De dentro del esborrexou un papeliño manuscrito que dicía:

«Estimado amigo: Non sei cando che dará chegado este escrito. Nin sequera sei se che dará chegado. Se che chega, agradézoche que o leas con atención e que obres en consecuencia. Non preguntes por que me confío a ti; porque non atoparías resposta. Só agardo que o teu bo corazón conserve o relente necesario para facerme compañía polo tempo que sexa preciso. E pídoche tamén que búsque-lo xeito de ir gravando o que vaías lendo para que non se perda, se, por un casual, lle pasa algo ó caderno no que che escribo, e que fagas chegar noticia de canto se relata a algunha persoa da túa confianza que poida difundilo para escarmento de incautos».

Coa intriga propia do caso, volveu a sentar na cama e dispoñíase a comezar a ler no caderno cando escoitou que ó fondo das escaleiras rinchaba a porta do cuarto, que inchara coa humidade. Desde alí berroule Manuela, súa irmá, que sería tres anos máis vella ca el e que tamén coma el quedara solteira:

—¡Ai, Indalecio! ¿Seica adormeciches, ou non che vai ben? ¿Baixas come-lo almorzo ou agardas a que cho leve á cama?

Na casa todos sabían que as mañás seguintes a unha noite de tormenta Indalecio estaba moi esmagado, por mor daquela frouxidade intestinal que non podía remediar.

Instintivamente meteu o caderno a toda presa debaixo do colchón coma se o sorprendesen facendo algo malo, e respondeu:

—Logo vou... É que non peguei ollo en toda a noite.

—Faría falla estar xordo e cego para poder durmir esta noite, —comentou a irmá ó tempo que volvía a arrima-la porta para que non subise o gato enche-las camas de pelos e de pulgas.

Na mesma casa vivían tamén o irmán máis novo, a súa muller e o pequeno, afillado de Indalecio. O pequeno andaría por uns trece anos, que nacera o mesmo ano que unha chispa lles matara dúas vacas ós dos Cañotos.

Tamén o irmán máis novo levara trazas de quedar solteiro; pero, como tiñan bastante bo capital, acordaron entre os tres que sería ben que casase el por se-lo mellor parecido, para teren un herdeiro, e só un, coa fin de evitar partillas. E así se fixo.

Tiveron a gran sorte de non ter que saír fóra da Chaira para atopar unha muller moi traballadora que, ademais, tivo a virtude de darse moito xeito para non rompe-la harmonía reinante entre os tres irmáns. Tamén é certo que os tres a quixeron e agarimaron, e

desde o primeiro día dispensáronlle trato de familia. Mesmo, cando deu a luz tiveron moito procura todos eles de que non mollase as mans nin saíse ó sol nin ó frío ata pasados os corenta días de ritual. Daba gusto vela do fina e lustrosa que saíra do posparto. Durante a convalecencia non lle faltou nin un só día a substancia de galiña nova que tén propiedades especialmente indicadas para as recién paridas.

En canto Indalecio baixou e acabou de comer a cunca de café con leite ben acugulada de pan, que era a súa parva máis habitual, preguntou:

—Hai algo que facer por aí?

—De momento nada, —respondeu o irmán—, que o gando xa está despachado e tén cara de seguir nevando... Deixar a ver cando volve a luz para escoitar sequera o que di do tempo a televisión... Poida que haxa invernia para uns días.

Houbo un breve silencio que rompeu o mesmo Indalecio dicindo:

—Pois logo, case me dá por volver para a cama outro pouco; que parece que debín pillar frío de noite e non teño moi católico o entripado.

Como queiras, ¿quéntoche auga para levar na bolsa?, —dixo a cuñada.

Poñéndose xa de pé, contestoulle:

—Non... De momento poida que non a precise.

Advertiulle a irmá:

—Sube a modo, que aínda está durmindo o pequeno... Como non vai día para ir ó colexio, deixalo que se aproveite e descanse.

Xa desde a porta da cociña, preguntou, coma quen non quere a cousa:

—¿E el tén algún caderno de tapas floreadas?

—¿De tapas floreadas...? Non, que eu saiba. ¿Por que?, —respondeu preguntando a cuñada.

—Non... Por nada, —respondeu agora Indalecio, ó tempo que tiraba pola porta desde o lado de fóra.

Deitar non se deitou; que non acostumaba a facelo polo día, a non ser no verán para durmi-la sexta. Foi todo unha desculpa para ir mata-lo verme da curiosidade que lle espertara a notiña e o caderno.

III.—A realidade e os sonhos mestúranse sen proporción fixa.

Pechouse Indalecio na habitación, pasando por dentro o ferrollo da porta e abriu o caderno.

Estaban húmidas tódalas follas e menos mal que o escrito viña a lapis, que, se acerta a vir a tinta, faríase ilexible; porque xa se sabe que a humidade acaba desvirtuando a tinta de calquera clase que sexa. Con todo, non era doado de ler, debido a que os trazos eran máis dubitativos cá resoltos. Comezaba deste xeito:

«Nunca tiver boa letra, que na miña infancia atendíase máis a traballar quea a ir á escola; pero neste lugar desde o que estou a escribir multiplícanse as dificultades para facelo correctamente; porque é un rocho estreito, incómodo e frío no que a penumbra pode máis ca claridade.

A posición en que me atopo tampouco favorece a caligrafía, porque me vexo forzado a escribir medio recostado sobre o lado esquerdo.

Conservo parte desa vida á que chaman astral, que debe ser unha espe-

cie de aínda medio ser, de camiño cara a meta próxima do xa non ser definitivo.

O meu espírito verdadeiro foise, non sei se todo enteiro ou en parte, supoño que só en parte, tras dunha figura de home alto vestido de negro de pés a cabeza e enfundada esta nunha especie de pasamontañas, que só permitía entrever uns ollos brillantes de mirar fixo, frío e penetrante coma dous puñais de aceiro. Cando esa figura funesta veu polo que levou de mín dixo tan só «Aveño por tí» e aquela parte que se foi de mín seguíuno sen tan sequera despedirse do que quedaba de mín. Polo de agora, non tiven novas do seu derradeiro destino.

«Derradeiro». Velaquí unha palabra que me é máis doado escribila ca pronunciala axeitadamente por máis esforzos que faga. Para dicila ben tén que bater moitas veces a lingua contra o padal e non dou feito; que a lingua, aínda que se me conserva húmida, xa anda escasa de mobilidade para certos xiros».

Indalecio foi vencendo os regos escritos ata chegar a este punto e á parte; pero non daba creto ó que lía, nin case entendía nada de canto ía quedando tras do paso dos seus ollos atónitos e desconcertados. Estivo tentado a parar de ler e a queima-lo caderno; pero a curiosidade podía máis ca el e, cando se dispoñía a seguir, lembrou o encargo que se lle facía na notiña

de grava-la lectura. Non lle fixo ningunha gracia tal encargo, porque non estaba moi práctico no uso daquel pequeno radiocasete que lle mercara a un moro no San Froilán, con dúas cintas de regalo, por catro mil cincocentas pesetas. Tíñao na habitación pero facía uso del só para escoitar informativos cando se deitaba cedo ou para entreterse oíndo lerias en horas de insomnio.

Non debe ser moi habitual que un labrego da idade de Indalecio se dea moito xeito para manexar estes aparellos modernos, pero Indalecio é bastante arteiro, porque na súa mocidade andou aprendendo algo a reloxeiro e a torneiro. Ademais, segundo el mesmo me contou sen preguntarlló, ensináralle a ferrexar na gravadora o afillado para poder escoitar unha cinta de Manolo Escobar que acabou completamente raída de tanto pasala.

De principio, cando fixo as primeiras probas de gravación, resultáballe un pouco estraña a súa propia voz ó escoitarse, e case sentiu vergoña dunha lectura tan accidentada, quizabes motivada máis pola mala letra de quen escribira que polos seus atrancos na lectura por falla de hábito. A pesar de todo decidiuse a tirar para diante, pero non sen antes carga-lo aparello coas pilas novas que gardaba no caixón da mesiña de noite.

Por ser home precavido, sempre tiña varias pilas de reposto, que non era nada infrecuente que fallase a enerxía eléctrica tanto na súa parroquia coma nas veciñas.

Houbo partes da gravación que tiven que repasalas sete ou oito veces para dalas entendido. Nunca lle preguntei se sería debido á falla de limpeza dos cabezais da gravadora, ou a que as pilas se fosen achicando, ou a que el lese en son excesivamente baixo para que non o escoitase ninguén da casa.

Feitos tódolos preparativos para gravar, volveu a reler a media voz o que xa deixaba atrás e seguiu onde correspondía:

«De pouco serviría tratar de enganar a ninguén agora que me atopo na situación en que me atopo. Eu fixera venda do meu espírito nun momento de debilidade e nunha bafarada de amor conxugal; pero hai unha medalliña do Perpetuo Socorro, mercada nunha misión e bendicida por un frade que morreu con sonda de santo, da que non me separei desde que miña nai ma coseu no forro dun calzón cando marchei para o servíciu militar, que fixen en África.

Por veces penso que, se tivese a sorte de que descargasen unhas misas por mín antes de que se apague definitivamente a última lapíña desta vida astral que me mantén enganado á existencia, o mesmo o paradoiro definitivo do espírito que foi meu podería resultar positivo. ¿E por que non ha de ser positivo? Se ben se mira, eu non lle fixen mal a ninguén de xeito deliberado. A transacción espí-

ritual que asineí só foi o froito maldito dun momento de debilidade..., ademais, está a medalliña do Perpetuo Socorro. En realidade o meu foi un acto non voluntario en si mesmo nin plenamente deliberado, aínda que posiblemente fose voluntario na súa causa. Con toda seguranza, se soubese que as cousas ían rematar como teñen trazas de rematar, non asinaría o que asineí antes de retornar de Torríos, onde estaba tranquilamente afiando navallas sen molestar nin ser molestado por ningún. Saíu mal o proxectado. ¡Non hai que facerlle..., xogar e perder, pagar e calar!».

IV.— Un dos sentimentos máis tráxicos ten que ser sentirse morto e vivo ó mesmo tempo

Pouco a pouco Indalecio ía dominando o formato daquela letra bicuda e medio ensortellada; pero o que non daba desentretiñado eran as ideas. Pechou o caderno por uns instantes e coa vista chantada nos vellos patrucios que o seguían mirando guindados da alcaiata da parede, preguntouse a si mesmo. Ou quizabes lles preguntase a eles:

—¿Onde cadrará Torrijos?

En vista de que pasaba o tempo sen obter ningunha resposta, nin súa nin deles, comentou para conformarse:

—¿E que me importa a min onde queda Torrijos, se nin sequera sei quen me escribe nin como foi parar alí? Ora, déixame ver, que me parece que non reparei en se traía firma o papeliño manuscrito que esborrexou do caderno.

Por máis que o mirou e o remirou, non atopou firma nin sinais dela. Non a traía.

—¿É estraño, ¿non?, —seguiu dicíndose a si mesmo, e volveu a abri-lo caderno polo mesmo sitio onde o pechara para continuar lendo:

«O meu erro estivo máis ca nada en ser un desmaliciado e en non esixir garantías fiduciarias ou pedir consello a quen soubese máis ca min desas cousas; pero iso é para entendidos e eu non o era. Daquela non o era e agora é tarde. Debía nacer un cando morre.

Non sei quen me meteu no peto o caderno no que estou a escribir nin o lapis co que escribo, porque estou ben seguro de que cando me botei a voar non os traía comigo. Púxenme sen máis a escribir nela, pero non teño ningunha certeza de dar rematado a cousa con xeito, que, cando eu fun á escola o pouco que fun, non me ensinaron a redactar e ademais, ¿quen me asegura que non se vai finar dun momento a outro esta especie de vida pola que sigo tirando? Tamén me parece que, se me pillara neste trasfego aquel mestre coxo que tiven, o mesmo me zorregaba dous lapotazos, pois el nunca aprobaría que me puxese a escribir para calquera lector que fose sen garantías de que antes pronunciase como é debido cada palabra, e cada vez son máis as palabras que non dou pronunciado como me resoan dentro dos miolos.

—«¡Eso es una falta de respecto al interlocutor!», —diría.

E, izas!, trallazo que te criou nas uñas das mans. E logo, outro trallazo máis por non estaren as uñas convenientemente aseadas.

Agora xa vou entendendo por que a Sabina me dixo, achegando moito a súa boca desdentada á miña orella, antes de que pechasen a caixa:

—Mentres poídas escribe. Relata, conta, narra. Fala de tí e de min canto queiras. Non te prives, que téis tódolos permisos para entremeterte na miña vida privada. Débocho polo que pasou. E perdóame, se podes.

¡Sota de bastos! ¡Vaía que foi a Sabina quen me meteu o caderno no peto!. Pois, se foi ela, meteuma por comeñencia; pero vai levala cadrada. Así Deus me salve, como a vai levar cadrada!. ¡Así Deus me salve? Agora sí que estou ben enguedellado. Non sei se rezar nesta circunstancia será procedente ou improcedente. ¡Uf!. Debería sentirme frío e case estou rompendo a suar; pero ó mesmo tempo é un suor frío..., ¡Aínda hei de ter febre! ¡Pois era o que me faltaba! ¡Será posible que teña febre un morto? ¡Canto de morto estarei eu?

Se sei que foi a Sabina quen me meteu o caderno.. Se acerto a saber que foi ela... Se acerto a saber que foi ela, ¡nada! ¡A dicir que nunca llo perdoaría; pero, cando se está en situación de precario, como eu estou, haberá que perdoar, que senón, o mesmo lle aplican a un a agravante de xenreira deliberada e teimosa».

—Este debeu estudar algo de leis, —pensou para si Indalecio—. Pero, ¿quen poderá ser? Pois, el a min seguro que me coñece; aínda que me parece que no que di o papeliño referente ó meu bo corazón, pásase un chisco. Eu son coma os demais; é certo que meus pais non me deron malos exemplos; pero nada máis... Tén que ser máis vello ca min, claro.

Pensando isto rompeu a suar el tamén. O mesmo rompeu a suar por contaxio extrasensorial. Enxugou as palmas das mans ó cobertor da cama onde estaba sentado e tirou para diante coa lectura:

«Como non coñezo as técnicas literarias do relato, nin sei de canto tempo dispoño para este exercicio de escritura, dubido se será xa o momento de dicir quen son, ou se debería mante-lo suspense por máis tempo. Por se un caso, vou comezar a descubrírme, que, se cadra, despois é tarde. Se non o fixen antes, non foi por mal, é que ninguén se parou a ensinarme como se escriben unhas memorias. ¡Claro, como cando imos á escola aínda non temos memorias que contar..., pois, por iso ninguén se para a ensinarnos a escribilas! Porque, digo eu que isto que estou a facer debe se —o que se chama escribilas memorias, ¿ou non? Se cadra, éo... Logo, se cadra, eu nacín para escritor e quedeime en cerralleiro... ¿Quen sabe para o que nace cada quen? ¡Bo, é igual! Supoño que se nace para o que se é. Eu sei que nacín, ou mellor dito:

nacéronme, na raia con Portugal da provincia de Ourense.

Miña nai sempre me dicía:

—Tíveches sorte, porque, se cos empuxes do parto esborrexo un trís para a banda de aló da raia, nacías en Portugal e, en lugar de chamáreste Martiño, chamariaste Martiño.

—Poís sí que tíven sorte, mamá, —contestáballe eu desde que puíden entender-lo que ela me dicía—. E gracias a Deus que nacín esfracareñado e que che dín pouco que arrepuxer, que, senón, o mesmo esborrexes ó faceres forzas, e eu chamábame Martiño e era de aló e tiñades dificultades na fronteira cando quixesedes traerme para acá.

Lembrar a miña nai nestas circunstancias parece que me dá confianza. Se cadra ela pode interceder algo por mín, pois todos dicían que era unha santa e, feo que eu o diga, pero tamén creo que o era.

Despois de nacer fun de alí, ou sexa: da provincia de Ourense, e tamén fun de moitos máis sitios, pero estiven casado en primeiras e únicas nupcias en Verín. Alí está a miña partida de matrimonio, as partidas de nacemento dos meus fillos e agora tamén estará alí, supoño, a miña defunción, e, se cadra, non tarda moito en estar tamén a de segundas nupcias da miña viúva. ¡Carafío!, vese que aínda me funciona o

corazón; porque, ó escribir isto das segundas nupcias da miña viúva deulle por bater máis forte e máis á presa. ¡Tente, rapaz, a ti ¿que máis che tén que a miña viúva case ou deixe de casar? É certo, ¿agora que máis tén? ¿E se a miña muller volvese a casar con cal dos dous estaría no alén, ou estaría por meses con un e co outro? ¡Bo, eu que sei? O que sei é que se volve a casar, de quen ha de murmurala xente non ha de ser de mín, senón dela... E máis, de mín igual falan tamén, e non faltará quen diga:

—Era boa persoa o Martiño, pero algo pampallón. Mira que pasarlle o que lle pasou e polo que lle pasou. Se non estivese case morto, case daría gana de rír.

Así e todo, polo que me pasou o que me pasou non o pode saber ninguén con certeza a non ser que a Sabina, se vive, se vaía da lingua. E, se se vaí, ¡que digan o que queiran, que eu desde aquí non hei volver para taparlle a boca a ninguén!

De maneira que, como estaba dicíndo, eu fun... ¿Fun, ou son? ...Supoño que no meu caso haberá que dicir: «fun»; porque agora xa non son. Polo menos oficialmente non son, pois sospeito que a estas horas xa estou dado de baixa do mundo para tódolos efectos; pero, se non son, ¿como podo estar escribíndo coma se fose? ¿Será pola vida astral? Logo, tería que poñer: medio son e medio non son.

Ben, con relación ó que quería dicir, teño que dicir: «fun»; porque agora cerralleiro e afiador xa non son... ¿Haberá alguén que recolla a miña vella roda de afiar cando chegue facturada? O mesmo non lle dan o aprecio que merecía e déixana por alí en calquera recullo ata que se cubra de ferruxe e non valla para máis nada. Para min a miña roda era unha parte de min. Foi a miña confidente máis fiel. Ás veces penso que cando ma entregaron ben puideron dicirme: «Compañeira che dou e non ferramenta», porque ela verdadeiramente, máis ca unha ferramenta de traballo, foi a miña compañeira de camiño ó longo de centos de leguas de vida.

Romper vencellos con certas cousas pode ser tan doloroso ou máis ca rompelos coas persoas. Eu sinto que sen a miña roda non son eu de todo, e á miña roda tampouco lle vai ser doado seguir sendo ela mesma sen min; porque cada afiador tén o seu xeito propio de apertar as follas de corte que se están afiando contra o esmeril, de dar ó pedral, de camiñar e, mesmo, de chifrar.

Meu paí tamén fora afiador igual ca meu avó, en paz descansen os dous, que aló van. Mellor dito: en paz descansémoslos tres, que aló imos.

Os meus dous fillos romperon unha longa tradición secular de afiadores e

iso que lles prometera mercarlles unha roda motorizada das primeiras que houbo no mercado. Un deles é chofer dun coche oficial e o outro quería ser oficial de primeira con chofer e quedouse en contrabandista de segunda. Non deberan rompe-la tradición, aínda que só fose por fidelidade ós devanceiros; que ás veces todos temos que facer cousas que non nos reínan, por razóns de forza maior...

A mocidade de agora anda un pouco expropiada de sentimentos vinculantes cos que fomos antes ca eles.

Esta vida, ou mellor dito: esa vida de aí de fóra, porque esta vida miña xa é outra cousa, non hai quen a entenda. Os fillos non quixeron ser afiadores cando estaban en idade de selo, e, en cambio, a mía muller quixo selo cando xa non debería querer selo. Dixome unha vez:

—Martíño, ensíname a afiar, que agora que xa témo-los fillos criados quero sentirme realizada co traballo fóra do fogar.

Eu non quería ensínarlle; pero ela insistiu e ensíneille. ¡Nunca eu lle ensinara! Esa foi a causa da miña perdición».

V.—O traballo fóra do fogar pode ser unha liberación para a muller, pero téñ os seus custos

—¿Martíño? ¿Martíño? ¿Martíño?, —repetía Indalecio.

Aquel nome non deixaba de martelarlle nos miolos.

—Pois non caio. O único Martíño que se me vén á mente así de primeiras non era de Ourense nin afiador, senón capador de Gontán. Deixar a ver se máis adiante teño máis claridade.

Sen máis dilación seguiu lendo:

«Pola miña profesión eu tiña que botar longas tempadas fóra da casa, que ningún afiador fai vida sen saír de tras da lareira, e eu tiña a clientela moi espallada por toda a xeografía peninsular.

En canto lle ensinei a afiar á miña muller coídei que non pasaría de ser unha mediocre afeccionada ó arte da afiadela, pero, ¡carafío!, ela, colleu a cousa a peito e arrincouse con aspiracións de gran profesional e foille pedir traballo ó Bertoldo.

O Bertoldo emígrara a México con ca-
torce anos e retornara con beiras de cinc-
uenta e seis, podre de cartos pero
solteiro, por non ter tempo a casar. Aló
empezara de dependente dun bazar do
que ós vinte e tres anos xa era dono por
traspaso. Logo chegou a ter máis de
corenta bazares e ferraxerías. Ó volver
maldita falla lle facía traballar pero,
para entreterse e porque lle reinaba,
traspasou aquí outra ferraxería que se
dedicaba só á venda de catro
chilindradas e que el non tardou en
reconverter, acomodándoa ás necesida-
des da terra e ás esixencias do momen-
to.

Agora vende de todo: cordas de espar-
to, caldeiros de cinc, gadañas, fouces,
fouciñas e fouciños da sega, navallas,
coítelos, tesoiras de todo tipo, ou sexa:
tanto de poda coma de manicura, pun-
tas, martelos, trades e o que se tercié.
Durante varios anos facía coma todos:
ía apañando os clientes que se deixa-
ban caer pola tenda, sen saír en busca
deles, pero desde que entrou en tratos coa
miña muller, deulle por ser competitivo
e por introducir medios publicitarios, de
modo e maneira que vendía afiadas, de
primeira afiadura, tódalas ferramentas
de corte. Así podía garanti-lo seu per-
fecto funcionamento desde o primeiro
momento. Tense dado o caso de que al-
gún lle fose mercar unha fouciña e xa

FERRAXERIA
BERTOLDO
AFIADO
PRET A PORTER

X. Vitor. 6

aproveitase o camiño de retorno para esmotenar unha silveira.

Dícia:

—»Ándele, compadre, que es un toque de distinción muy lindo, evitar a la clientela la macana de tener que afilar antes de usar los utensilios.. Por eso aquí mismamente ya se adjudican navajas y enseres contuso incisivos pret a porter».

Firmaron un contrato polo que a miña muller se comprometía como afiadora en exclusiva para a súa ferraxería. Nos primeiros tempos o traballo era levadeiro; pero axiña comezaron a subir as vendas de tal xeito, que á pobre non lle quedaba tempo nin ganas de afiar nada na nosa casa, de maneira que, cando eu retornaba das miñas xiras, dábame vergoña que chegase alguén de fóra e vise o cegos que estaban os nosos coitelos.

O Bertoldo era xeneroso na soldada, iso sí. E, debido á autonomía económica que conseguíu, a miña muller mellorou notablemente na vestimenta dos días santos e, mesmo, na de cada día.

Pero, entre o engólesmo dos cartos e que a ela lle acaía ben o záquele-záquele de acenicarlle ó pedal do veoda roda, aceptou, a maiores do traballo que xa tiña, afiar de primeira vez tódalas tesoiras da marca «As dúas papoulas» que se vendían en Galicia e

Asturias cando o Bertoldo colleu a distribución en exclusiva desta marca para as dúas rexións veciñas».

Eu advertínlle unha vez:

—Vas acabar con desgaste da cabeza do fémur ou da rótula do xeonllo da perna dereita de tanto premerlle ó pedal. ¿Por que non aprendes a afiar tamén de esquerda e pónenselle dous veos e dous pedais á roda?

Ela fixo que non oía, porque, como aprendeu o oficio xa maior, pasáballe coma os que sacan o carné de conducir despois dos cincuenta, estaba moi atada ás primeiras normas e non era moi creativa, e ademais, viñalle de familia ser testalana coma unha mula.

Dunha vez que cheguei de botar tres meses menos dez días no meu recorrido de primavera, que é o máis fatigoso para os afiadores occidentais, pois é na primavera cando se poñen a punto os fouciños da sega e demais ferramentas e utensilios que se usarán ó longo do verán, quedeime reparando nela durante uns dez minutos sen que me vise, e díname conta de que, ó afiar con tanto donaire, a saía, que lle quedaba algo rabena, marcáballe moito as formas, e deume por maliciar que o Bertoldo tamén se fixaría nela ás agachadas, que el cego non era aínda que seguisse solteiro».

Chegado a este punto, interrompeulle a lectura ó Indalecio súa irmá que volveu a abri-la porta do cuarto e preguntoulle:

—¿Ségueche doendo a barriga, ou dormes?

El respondeu, sen contar verdade, para xustificala súa ausencia de entre os demais da casa:

—Parece que se vai calmando; pero por veces aínda me dan retentos.

Volveu a preguntar ela:

—¿Tés frío? ¿Farache falla outro cobertor?

Tamén el volveu a responder:

—Non. Deixade que, se quero algo, xa chamarei.

E aproveitou a interrupción para cavilar por uns momentos:

—¿Martíño? ¿Afiador? ¿De Verín? ¿Como se chamaría aquel afiador que viña por aquí aló cando eu era pequeno? Xa o preguntarei, a ver se se acorda miña irmá; pero, ben seguro que non ha de ter nada que ver con estoutro Martíño do caderno.

Indalecio non tiña a precaución de apaga-lo magnetófono cando paraba de ler, e acostumaba a facelos comentarios no mesmo son cá lectura, por iso quedaban tamén rexistradas as interrupcións, os seus insertos e os silencios.

Neste punto houbo unha pausa de beiras de dous minutos, que me fixo sospeitar se se interrompería de vez a gravación da lectura; pero non, reiniciouse deste xeito:

«Vai frío aquí e de vez en cando teño que abafa-los dedos para non perde-los

tentos. É bo invento este de escribi-las memorias, pois obriga a revivi-la vida coas súas dozuras e os seus amargores e ademais axuda a pasa-lo tempo máis distraído; pero nunca un sabe que anacos de memoria se perderían xa entre a follaxe dos recordos ingratos. Non sei se a este paso darei acabado a tempo. ¿Canto me quedará? ¿Ou estarei xa fóra do tempo? Se, por aí estou fóra del, o mesmo poderá quedarme por diante todo o tempo coma non quedarme nada..., vaía, digo eu que nunca din entendido ben como se reparte o tempo en tempos.

A observación dos contoneos da miña muller á volta daquela viaxe desacougoume, dando por feito que o Bertoldo pasaría horas e horas fitándoa sen pestanexar e, aínda que non había base consistente para a desconfianza, rillábanme de tal maneira os celos no corazón, que cheguei a non ter refixeiro nin dar-me entendido a mín mesmo, pois, cando estaba preto da casa, desexaba estar lonxe dela e, en cambio, cando estaba lonxe non facía máis ca pensar en volver. Así e todo, parece que atopaba máis sosego lonxe ca preto. De modo e maneira que nunha xira pola Meseta, decidín interpoñer entre a miña muller e máis eu un tempo baleiro a ver que pasaba e aceptei dedicarme a afiar tamén en exclusiva para «La Toledana», que é marca de moí fonda

raízame, pois xa en tempos da Reconquista non había en toda a Península nin no norte de África quen lle puxese o pé diante en dar tempero a dagas e alfanxes sarracenos ou a espadas cristiás.

Está moi estendida a crenza de que a mesma espada que usou Santiago en Clavixo foi temperada por «La Toledana». E incluso, anda escrito por algún sitio que o malfadado aceiro que abriu no peito do mítico Roldán a mortal fenda pola que expirou o seu derradeiro alento vital, aló en Roncesvalles, tamén pasara polas forxas de «La Toledana».

Xa a comezos da revolución industrial, esta casa fixose coa patente dunha firma austrohúngara de legres e gubias para baleirado de zocas, chegando a exportar ata para territorios de Albania, Finlandia e Croacia.

Nestes últimos tempos, a súa especialidade máis sonada son as navallas de dúas follas, con lezna, abrelatas e descorchador incorporados.

Eu, e non é por chufar, que agora de nada me serve, cheguei a gozar de moito aprecio por parte do Presidente do Consello de Administración e fun convidado a cear en varias ocasións polo Xefe de Persoal para contarles lendas despois da cea ós seus sete fillos. A nenina máis nova, que na súa inocencia aínda cría que era tan importante un simple

afiador coma un xefe de persoal dunha gran empresa, queríame moito e gustáballe sentarse no meu colo ata quedarse durmídiña escoitándome.

Débenseme estar deteriorando xa os rexistros dos miolos; porque parece que por veces bárrenseme as ideas; pero, non obstante, hai cousas que aínda teño moi claras.

Foi a véspera de San Xoán, día de enramalla-las casas. Habería aínda dúas horas de sol. Os afiadores do mundo enteiro rexémonos sempre pola hora do sol. Esa é a nosa única hora oficial, debido a que as únicas enerxías que nós temos que tratar de aforrar son as nosas propias e persoais.

Ese día, e a esa hora, estaba eu afiando á sombra dunha especie de carballo castelán, tamén chamado aciñeira, por tras dunha das factorías que tén «La Toledana» nos arrabaldes de Torrijos. Eu no inverno afiaba a cuberto; pero nos meses de verán prefería facelo fóra á sombra, que corría máis o fresco e temperaba o calmizo manchego. Pensara en adaptarlle á roda un ventilador que funcionase en conexión co eixe do esmeril, pero foi unha desas cousas que nunca din feito, por non poñerme a ela dunha vez».

VI.—Unha bruxa acreditada, e sobre todo se é vidente, pode chegar a ter moita clientela

—Home, pois non estaría mal iso de adaptarlle un ventilador á roda. E ademais, tampouco faría falla facer moita máis forza no pedal, que un ventilador lixeiriño montado en caixas de bolas pouco podería render, —comentou Indalecio e seguiu:

«Aquí, neste lugar onde agora me atopo, en vez dun ventilador, o que necesitaria era un braseiro, porque o frío vai a máis. Xa sinto coma se a mola dos ósos das canelas fose de xeo. Pero, seguirei escribindo nesta angostura que me acubilla mentres non me envolvan definitivamente as tebras.

Alí onde estaba, en Torrijos, escoitei un pequeno ruxido, mirei para atrás, e mesmamente ó meu carón, acababa de tomar terra, con toda suavidade e perícia a Sabina acabalgada na súa vasoira de viaxes longas.

Era unha especialista no aterraxe. Claro que tamén tiña moitas horas de voo en vasoira, porque durante varios

anos, tódolos mércores e venres facía ponte aérea entre Verín e Oporto, sobrevoando a seis mil pés de altura a fronteira con Portugal, onde tiña tamén despacho aberto ó público.

Moitos altos cargos portugueses eran seus clientes asíduos e chufaba de ter sido consultora privilexiada dos plans de derribo de máis dun membro do goberno. Parece ser que os homes da clandestinidade política do país irmán preferían a ela antes cás súas correligionarias portuguesas; porque confiaban máis na súa discreción e en que se lles gardase mellor o anonimato.

En Oporto encargábase de apuntarlle as citas e de dar número á clientela dun negro mozambicano mudo.

Xa daquela podería dispoñer de teléfono no seu despacho de Portugal; pero non chegou a instalalo, debido a que os persoeiros lusos desconfiaban de posibles escoitas ilegais por parte dos servicios de intelixencia gobernamentais.

Aproveitaba ben aquelas viaxes; pois para aló pasaba, sen control aduaneiro: raíz de mandrágora, levística e herba de cabra; que tiña alí varias profesionais do seu mesmo ramo que apreciaban moito estes produtos de importación. Para acó traía, a cambio, fio portugués, partituras de fados, filharmónicas e café. Sobre todo, café. Co tabaco de contrabando non se daba; porque dicía que

o tabaco de contrabando non era mellor nin peor, só tiña o aliciente de ser de contra bandos, —ou contra normas humanas—, máis ou menos transitorios e arbitraris, por baseárense en fronteiras artificiais.

Ela e máis eu fomos veciños, porta con porta, desde que afincou en Verín, aínda que ela era natural de Celanova.

Cando recaeu en Verín xa voaba sen necesidade de copiloto. Había moita confianza entre a súa casa e a nosa. Calquera cousa que fixese falla en calquera das dúas casas deixabámonola sen receo, sempre e cando nos puidesemos socorrer. Tén vido buscar moitas veces pirixel, que miña nai, Deus lle perdoe, dábase moito con el, aínda que miña nai utilizábao para fins ben distintos dos da Sabina.

Nos primeiros tempos de avexiñarse en Verín a xente non a miraba nunca fronte a fronte e, cando se cruzaban con ela dúas mulleres, ou dous homes, ou un home e unha muller, ou grupos meirandes de persoas, sempre quedaba tras dela unha especie de murmurio e un dixome dixome difamante. En cambio, cando se cruzaba cunha soa persoa, o normal era que detrás quedase unha bendición, ou santiguamento; porque en solitario a xente acostuma a dar máis signos espontáneos de relixiosidade ca en grupo».

—Pois é certo que pasa iso, volveu a cavilar en alto Indalecio e continuou lendo sen maior interrupción:

«Ós dous anos, pouco máis ou menos, de ter fixada a residencia na nosa vila tivo un acerto que lle deu moita sona entoda a bisbarra e, a raíz dese acerto, deixou de molestala o sarxento da Garda Civil, que antes exercía contra ela controis periódicos relativamente rigorosos, segundo andívese de bo ou mal xenio, factor que dependía das súas relacións cos subordinados, coa muller ou cos fillos, que quízábes por reacción a un pai autoritario saíran medio anarquistas.

A cousa foi que, polo sistema de pescudar nos pousos precipitados no fondo dunha palangana na que se desleira arxila parda en auga de neve, conseguiu localizar unha recua de cabalos do monte que se extraviara por entre a brétema da Gudiña. O descubrimento custoulle o seu traballo, pero, despois de pasar tres días e tres noites, sen máis descanso ca cinco horas en total, e sen aparta-la vista do fondo da palangana, deu co rabaño.

—Albisco unha paisaxe montaraz e matogueiras a esgallo, pero non vexo claro. Non vexo claro nada do que busco, —dicia, e seguía fitando ó fondo da palangana sen pestanexar.

O de non ver claro era motivado pola brétema que ataca moito no cordal da Gudiña.

Xa antes de poñerse en trance contemplativo pasou outros tres días coas súas correspondentes noites preparándose espiritualmente a base dun xaxún bastante rigoroso. Só comía á cea un pratiño de acelgas sen adobio de ningunha clase e bebía infusión de mandrágora cocida en auga lustral. Beber si que bebía unha cunca cada dúas horas e media. E lía. Lía todo seguido nun libro que se chamaba «Ritual Egipcio del Gran Copto».

Libros tiña unha morea deles. Eu mesmo téño lle visto con estes meus ollos..., con estes meus ollos..., ¿cando lles tocará deixar de ver definitivamente? Decía que téño lle visto: «El Gran Grímorio» e outro que era o que máis me chamaba a atención: «La Cabra Infernal». Este libro daba arrepió esfollalo, porque cada catro follas tiña unhas láminas de demos que, só con miralos, metían a pavoría no corpo. Non lle gustaba nada que lle andase remexendo nestes volumes xente de fóra; pero, en cambio, a mín deixárame levar para a casa o «Cípríanillo». Tanto tivo que o levase coma que non, pois non din aprendido nada do que me interesaba, que era dar cun tesouro que lle tiña escoitado dicir a meu avó que deixara enterrado un

mouro nunha medorra aló na parroquia onde el nacera.

Como, cando se puxo a Sabina ó ritual do que estou a falar, ou mellor dito: do que estou a escribir, quero dicir: ó ritual de pescudar no fondo da palangana, cadroume a min de estar pola casa, puíden comprobar que durante todo o tempo que duraron as cerimoniaas ela non moveu os pés de dentro dunha especie de estrela de cinco puntas que previamente mandara trazar no chan.

A encargada de traza-la estrela fora unha nena duns dez anos que tiña sona de moí desmaliciada entre o vecindario.

Para que a oficiante, ou sexa, a Sabina, sentase uns momentos, por mor das varices, había que meterlle unha banquetta de tres pés dentro da estrela, e para inxerir os poucos alimentos que inxería, tampouco se botaba fóra dela.

O trazado fixérase cunha fouciña nova do trínque, quero dicir: sen estrear, coa que ela mesma, despois de facelos trazos, tronzo dunha soa tallada a cabeza dunha ra verde. A cabeza da ra tamén a botou na palangana dos pousos de axila e, por máis raro que poída parecer, aguantou a malfadada cabeza cos ollos brillantes e moí abertos durante os tres días, a pesar de estar separada do tronco.

Polo visto, hai unha clase de ras verdes e de cóbregas que son consideradas

como fillas directas do demo, xa que, seica é o mesmo demo quen se encarga de choca-los seus ovos. Pois, esta era unha desas ras. Nótaselles nunha especie de caveira pintarraxada que levan en releve polo costado esquerdo.

Naquela ocasión houbo moitos miróns, debido a que, excepcionalmente, admitiu presenza de testemuñas oculares, pero, cando comezou a anunciar que no fondo da palangana apreciaba con claridade a paisaxe na que estaban arremuiñadas as reses, non viu ningún máis ca ela a tal paisaxe e iso que todos nos achegamos en tropel a ver que se vía. Os máis desencantados foron os propios donos dos cabalos que pretendían recoñece-los seus animais polas marcas que levaban impresas a fogo. Non obstante, cando foron buscalos, as reses estaban alí, ó abrigo duns castiñeiros bravos».

— ¡Ai cousas que parece que non se cren!,
— pensou Indalecio.

«Co que non se contaba era con que na visión tamén descubriuse a Sabina a un dos donos dos cabalos, o Rafael, que fora o causante do extravío dos animais, porque el mesmo se encargara de axotalos do curro onde pacían tranquilos, para dalos por desaparecidos e vendelos, logo, ás caladas, a cuatreiros portugueses.

Rafael faltaba da casa había algún tempo, pero a muller tivera o conto calado; porque a ningún sorprendía que aquel home faltase de vez en cando. A Sabina descubriuno en mala compañía aló nun pendello feito de xestas na mesma valgada sombriza onde estaban as reses. Ela, en virtude do segredo profesional, non dixo nada abertamente, pero rosmou algo referente a que os cabalos non estaban sóse e que tampouco estaban alí a carón dela tódolos seus donos. Foi o suficiente para que máis dun se maliciase e pillasen ó Rafael infraganti.

—Así e todo, hai que ter coidado, —filosofou Indalecio sen ergue-la vista do caderno.

«A historia andou en tódalas bocas e en moito tempo non se falou doutra cousa nas barberías do Verín vilego nin nas feiras dos arredores. Rafael chegou a xurar que lle acabaría coa vida á Sabina porque non resistía máis que a cada paso lle preguntasen con moita retransca: «E que tal abrigosos son os pendellos de xestas?». Pero, aínda que o intentou, nunca deu cumprido tal xuramento; porque as meigas gozan dun alto grao de inmunidade».

Chegado a este descubrimento, Indalecio, moi satisfeito, respirou fondo e exclamou en voz alta:

—¡Ai, logo, ben! ¡Resultou o que eu pensaba! ¡A Sabina era meiga!

Aínda que tiña retentos de ter que pasar polo escusado, facía o posible por aperta-los esfínteres e conterse, para seguir lendo máis adiante.

«Desde entón nunca traballo lle faltou á Sabina na súa profesión, nin tampouco lle faltou un anaco de pan que levar á boca. Polo visto, ata lle sobraba para facer algunha caridade con familias pobres que non tiñan reparo en que ela fose meiga ou deixase de selo á hora de recibí-la súa axuda. Polo xeral os pobres teñen superados moitos escrúpulos nos que a miúdo tropezan os que se valen mellor.

Ó falar da súa boca, non debo calar que quízabes era o que máis chamaba a atención do seu aspecto físico; porque, mentres conservou a dentamía, daba que ver; pois tódolos seus dentes eran branquiños e relucentes, ben formados, cada peza perfectamente encaixada no seu sitio. Logo, cando comezou a abandonarse, tamén seguía chamando a atención pola boca, xa que só conservou un dente caíro de abaixo e unha pa no medio do padal de riba. Encargara, é certo, un padal postizo; pero nunca chegou a usalo con regularidade; porque lle facía vexigas no ceo da boca ademais de non asentár-lle, debido a que se fora demorando, e cando foi a ver,

xa non quedaba peralte abondo nas enxivas para que callase nelas.

Nos dous anos seguintes ó dobre descubrimento: o dos cabalos e o do Rafael, tiña lista de espera de ata dous meses. Non se sabe se por mor dos cabalos ou dos «Rafaeles».

Por parte de tarde xa non precisaba de ritos tan rigorosos para este tipo de descubrimentos. E chegou a actuar ata sobre fotografías e a moita distancia, iso sí, valéndose sempre dos pousos.

Pero tivo que cambiar de sistema ó crearse a «Liga Ourenzá de posibles damnificados polos pousos da Sabina»; pois eran membros de tal asociación persoeiros de influencias. O que non se sabe a ciencia certa é se a «Liga» chegou a ter algún efecto retroactivo á hora de reclamar danos e prexuízos, ou se só tivo efectos disuasorios.

—¿Ves? ¿Ves?, —dixo Indalecio, que ía collendo o costume de facer comentarios ó texto sen demorarse na lectura.

«De tódolos xeitos, a experiencia é a experiencia, e ela chegou a ter tanto olfacto para posibles extravíos de persoas e de animais que mesmo podía presentilas con medio ano de antelación.

Coído que esa foi a verdadeira razón de que aterrase cabo de min aló en Torriños a véspera de San Xoán».

VII.— Se un medio morto é capaz de rezar será porque aínda lle queda algo de espírito

Visto que no manuscrito íanse encerellando unhas cousas nas outras coma as cereixas, tomou Indalecio unha decisión que xa debía ter tomado había polo menos media hora:

—¡Oí, meu amigo!, se vas empezar con outra historia, vaime ser mellor ir ó escusado dunha vez.

Por fin foi a onde xa debía ter ido; porque estar forzando retencións non é saudable á larga.

Ó pasar polo cuarto grande mirou o reloxo de campá e viu que logo era hora de xantar, pero decidiu seguir lendo ata que o chamasen.

«Agradecínlle moito a visita que me fixo en Torrijos; porque non tiña nada por que facer aquilo por min; pero ó mesmo tempo, penso que sería mellor que non o fixese; e non quero dicir con isto que ela fose a culpable directa do que pasou; que ela tamén foi vítima da desgracia. É certo que me debía algunhas atencións de pouca importancia, tales

coma agasallala con algún abalorio que eu mercaba para ela cando ía polo mundo, ou traerlle follas dalgunhas plantas que só se dan polo lado de baixo dos Montes de Toledo. Cousas así. A min non me custaba traballo facerlle eses pequenos favores; pero, aínda que mo custase, para que vou dicir unha cousa pola outra, fariállos o mesmo; porque a unha meiga sempre convén tela algo da man, non vaía ser que tome vinganza.

A Torríos non foi adrede, ¡só íso faltaba!, co ocupada que andaba por aquelas datas; pois amontoábaselle o traballo con tanta demanda de arte adiviñatoria en relacións coas perspectivas de futuro, tanto por parte de moitos familiares de emigrados que soñaban con retornar, como por parte doutros que aínda non emigraran e temían ter que facelo.

Decía eu que a Torríos non foi a propósito. Por Torríos pasou. Ía de camiño cara a Sevilla; porque a noite da véspera de San Xoán celébrase alí o aquelarre máis importante de todo o ano e un dos máis importantes do mundo enteiro. Así e todo, tivo que facer un considerable arroteo para pasar por xunto de min, porque Torríos queda moito á esquerda da liña recta entre Verín e Sevilla. Pensaba recompensarlló, pero xa non houbo tempo. ¿Que se lle vai facer?

Péchanseme as pálpebras co sono, cánsame a man, arrefríanme os dedos

e o corpo todo; pero non debo deixarme adormecer, non sexa que arrefrie de vez e, se arrefrió totalmente, ¡adeus para sempre!

Non sei se debería pronuncia-la palabra que pronunciei: «adeus», porque fixen un pauto contra Deus ou á marxe de Deus que non debera facer, pero, se ese Señor é tan misericordioso como oín dicir que é, poída que aínda haxa un remedio, pois eu estar estou arrepentido... O malo é se sigo pensando que aínda estou e se xa non estou; porque unha parte de min ir foise con aquel home tan alto vestido de negro; pero algo de espírito tivo que quedarme, ¿ou non estou matinando? Eu oín dicir varias veces que os animais non matinan coma os humanos, porque non teñen espírito... E se aínda teño algo de espírito quere dicir que non ex-pírei de todo, ¿non sí? ¿Pois logo?

Sexa como sexa, vou a ver se atopo a medalliña para darlle un bico, e vou probar a rezar algo do que me acorde... Se son capaz de rezar, algo quererá dicir tamén. ¿Ou non?».

Pensou de novo en alto Indalecio, falando consigo:

—Pois, xa que logo, eu vou baixar para a cociña, que canso de ler. Hai moitos anos que non lin tanto seguido. Se cadra nunca tanto lin seguido. Se pola tarde non hai moito que facer, heille dar outra volta ó

caderno, que quero acabalo hoxe, porque mañá, se non segue nevando, hei de ter que axudar a facer algo na casa ... Agora teño que deixala ben escondida, non sexa que veñan face-la cama e batan con ela. Vouna meter no caixón da mesiña, que alí non teñen nada que ir remexer... E tamén teño que apaga-lo magnetófono, non sexa que se lle acaben as pilas... A pouco máis esquézome de que hai que revirala cinta. ¿Quen se estraña? Un non está afeito a estas historias.

Antes de baixar fixo todo como pensara e foi atusmar á ventá. Seguira nevando durante a mañá, e toda a paisaxe que podía divisarse doía nos ollos, polo refulxente brancor.

Cando enfilaba as escaleiras do cuarto tamén abría a porta do fondo delas o afillado para dicirlle que baixase xantar se se atopaba en condicións.

Case non deu unha palabra en toda a comida. Pasou todo o tempo como ensumido en si e comeu pouco e á presa, logo preguntou se había algún traballo que estivese agardando por el.

Respondeulle a irmá que podía ir coce-lo caldeiro para a ceba dos dous porcos que aínda non mataran, que alí ó pé do lume estaría quentiño e podería pasarlle de vez a barriga.

Non lle fixo moita gracia a encomenda, pois os seus proxectos eran de seguir lendo; pero pensou que alí na casa do forno, onde tiñan empotrado o caldeiro de cocerlles ós porcos, a pesar de non ser lugar moi so-

brado de luz, habería a suficiente para seguir enfrascado na lectura, e respondeu:

—Vou logo, si.

—Se vou contigo, ¿cóntasme algún conto de meigas ou de aparecidos, padriño?, —preguntou o afillado.

—Hoxe non, que teño pouca gana de falar e ademais as meigas e os aparecidos merécenme cada día máis respecto... Hai cousas das que se fala sen saber o que se di, —contestou el.

Logo subiu ó cuarto en busca do caderno e do magnetófono e, cando xa se dispoñía a volver a baixar, acordouse de que debía levar outra cinta máis e pilas de reposto, por se un caso, e tirou para xunto do caldeiro.

A porta da casa do forno tiña un picaporte por fóra e unha caravilla por dentro. Fora súa nai quen mandara poñer a caravilla, porque ás veces, cando lle pegaba algún enrabexamento, íase meter alí, pechábase e non saía nin de noite, para facerse máis de rogar. El tamén acaravillou por dentro e, despois de prende-lo lume, de reparar por primeira vez en que a bombilla estaba moi afumada e de poñer en marcha a gravadora, púxose a ler cuns degoiros dos que el mesmo se sentiu sorprendido. Como deixara marcada a páxina do caderno na que quedara antes de ir xantar, foille doado retoma-la lectura no lugar exacto.

«Puiden rezar, pero traballo me custou, que, ó poñerme a facelo sentía un troupoloutrou coma o dunha

carreira de cabalos. Pero concentreime e dín farfallado catro «Padre-nuestros», cinco «Ave marias» e varias xaculatorias. Canto máis apertaba a medallíña na man, máis batifondo sentía; agora que, non por iso deixei de apertar. Case me manco na man de tanta forza como fixen. Poida que aínda non estea todo perdido... E, se cadra, a angustia desta incerteza na que me atopo xa é unha especie de purgación polos meus pecados... Pero, logo, ¿para onde foi a parte de mín que levou aquel home ou quen fose? Porque aquel home, ou o que fose, non me gustou nada, que nin me saudou ó chegar a xunto de mín. Tiña cara de poucos amigos... Máis ben, non tiña cara de ningún amigo... Tamén penso que, se o de rezar non me puidese valer para nada, ¿por que se preocupou non sei quen de impedir que o fixese armando o estarabouzo que armou? Se me queda tempo hei rezar máis veces e «¡Que salga el sol por Antequera!»... En vida eu dicía esta frase moi a miúdo, que é un dito que chama a atención e escóitase moito do lado de aló de Despeñaperros, pero agora, ¡que saía o sol por onde queira!, ... como, total, eu aquí xa non o vexo.

Aquel día viaxaba a Sabina de acabalo dunha vasoira de xesta castelá co rabo de avelaira verde. Polo que teño entendido, este tipo de vasoiras gastan

menos untura ca outras. Hai quen pensa que as vasoiras das meigas non hai máis ca collelas e ¡ale!, botarse a voar. ¡Diso nada!; que hai que untalas ben untadas con unguentos apropiados segundo o clima, a latitude, a humidade relativa, a velocidade e a distancia a recorrer.

E, se por un supoñer, unha meiga quere ir a París e só untou para o traxecto a Barcelona, que se vele; que pode enfocíñar cando menos o pense. E se, por poñer outro caso, unta para ir cara o mediodía e despois torce cara o abrente, poder, pode chegar, pero case seguro que lle ha de pulsea-la vasoira e, se é longo o recorrido, vai acabar mallada e contódalas xuntas doridas».

VIII.—As reservas e os silencios nunha conversa tamén son elocuentes

Indalecio era home que gozaba aprendendo cousas novas e que valoraba moito os avances da técnica por iso sentiu admiración ó coñecer eses intrínquilis da mecánica das vasoiras aeronavais.

—Non hai cousa que non teña os seus intrínquilis, ¿ou a ti que che parece?,

—preguntoulle ó gato, que saíra de debaixo da artesa rosmando con andares solemnes e que non paraba de cozarlle o rabo ás perneiras do pantalón.

O gato non debeu querer responder á pregunta; pero, entender, ben seguro que o entendeu; que eran moi camaradas os dous.

Visto que era inútil seguir agardando resposta, proseguiu lendo:

«Cando a Sabina chegou a cabo de mín, así de primeiras non a recoñecín. Dunha, porque con quen menos contaba eu daquela era con ela, e doutra, porque vestía cunha galanura que non parecía a mesma de sempre.

Nos últimos sete anos fórase abandonando moito tanto na hixiene persoal

coma no vestir. Andaba desguedellada, cun sombreiro de palla todo esfarrapado, chea de colgarexos, pingándolle a saia para o lado esquerdo, con calcetas de lá medio frouxas e sempre retortas arredor das súas pernas fracasas e, mesmo no inverno, calzaba alpargatas de esparto mal atadas arredor das canelas.

En cambio aquel día, era outra. Levaba un vestido de lúas fruncido, o cabelo encaracolado por debaixo dun pano de raso, medias de seda, zapatos de medio tacón con fibela dourada e o padal postizo, que tamén lle quitaba anos do lombo. Abofé como, só con vela, enmeigaba máis ca nos mesmos momentos en que estaba exercendo de meiga.

Tan presto me explicou que se dirixía a un aquelarre, non puíden conterme e díxenlle:

—¡Carafío!, pois, se tódalas que asisten se presentan tan elegantes coma tí, en lugar dun aquelarre vai parecer un desfile de modelos.

Sorriu agradecendo o cumprido, ergueu o parche co que tapaba o ollo daníño, pois, polo visto, as meigas que teñen capacidade de bota-lo mal de ollo, deben oculta-lo ollo co que poden facer mal ó voaren para non perder fluídos negativos co cambio de presión atmosférica e para non prexudicar indiscriminadamente ó ollaren desde aló arriba. Logo respondeume:

—Cala a boca, home, cala a boca. Tí non entendes nada disto, que non fuches iniciado ó seu debido tempo. Nos aquelarres da noite de San Xoán é preceptivo presentarse co uniforme oficial de meiga, que é a vestimenta que uso a diario; pero, como eu veño acudindo tódolos anos ó aquelarre desta noite en Sevilla, deixo un uniforme por aló dun ano para o outro. Gárdamo unha compañeira de Alcalá de Guadaíra, para non ter que andar eu cargando con el cada vez que vou e veño. Xa está medio raído da couza, pero, tratándose dun uniforme de meiga tradicional, iso aínda contribúe a darme máis prestixio.

Volvin eu a tratar de saber:

—¿E logo por que non podes levar posto o uniforme durante a viaxe? Así non terías que andar cambiando de roupa, ¿ou é que te vestiches tan ben só para vir a xunto de mín?

Interrompeume ela:

—Non, que contigo teño abonda confianza para que me vexas vestida coma cada día aínda que sexa fóra da casa. É que penso quedarme uns días por Sevilla e teño proxectado mercar unhas vinte latas de aceite de «La Giralda» baixo en acidez, a prezo de maiorista, que gasto moito en unguentos, e non sería do caso presentarme en ningún almacén de aceite vestida de meiga. Para que

me fagan rebaixa debo vestir de muller empresaria.

—¡Ah!, —dixen eu, e segúin preguntando—, ¿E pensas leva-las vinte latas de aceite voando contigo? Terás que aparella-la vasoira cunhas alforxas.

Seguíu tamén respondendo ela:

—Non. Conto con que mas leve o Poceiro, ben o coñeces, que fai moitas viaxes ó sur coa furgoneta para distribuír viño de Cacabelos con denominación de Ribeiro.

Despois dos saídos de rigor e desta breve conversa inicial, pasei a interrogar:

—¿E logo, que te trae por aquí? ¿Hai algo de novo por aló?

Ela, tratando de non sobresaltarme, pero ó mesmo tempo deixando adiviñar certa reserva, contestou:

—Home, de novo, polo de agora, non hai nada que tí non saibas, pero sospeito que podería habelo se non se toman precaucións en tempo oportuno.

—Fala logo abertamente, e non andes con arrodeos, que desde que chegaches tesme desacougado, —dixen eu.

—Poís verás, —seguíu ela—. Tí xa hai tempo que non vas pola casa e tés un pouco esquecidas as túas obrigas conxugais.

—¿Non virás comunicarme que entre a miña muller e mailo Bertoldo hai algo máis ca relacións estrictamente

laborais?, —volvín a preguntar eu moí inquedo.

Seguíu ela procurando serenarme:

—Tranquilo; que, de momento, non hai por que sobresaltarse, pero conviña reforza-los vencellos matrimoniais, por se un caso, que desde que se teñen os fillos criados non poucos matrimonios entran en crise.

—Pero, ¿fálase algo, por alí?, —interrompín ansioso.

—As linguas son malas de atar... Moitas veces fálase sen fundamento, máxime das persoas públicas... e os afiadores ben expostos estades ó público, —volveu a temperar ela.

—¿Hai fundamento neste caso?, —case imploréi eu.

—Acouga e non te precipites, —calmou ela—. —Coído que polo de hoxe fundamento non hai, pero compre poñer los medios para que non o haxa tampouco no futuro, ¿estamos?

—A ver, logo, ¿que medios hai que poñer?, —dixen, dispúxenme, de mala gana, a colaborar».

IX.—As xentes da chamada alta sociedade nunca lles preguntan ós futurólogos polo traballo

Volveu a preguntarlle Indalecio ó gato:

—¿Ti destas cousas de crises matrimoniais ben sei que non entendes, Feliciano? ¿Ou entendes? Se cadra entendes máis do que parece.

O gato tampouco respondeu. Permaneceu estático fitando ó amo coas meniñas dos ollos coma dúas raias verticais inmóviles, e aló nos seus adentros preguntándolle á súa vez:

—¿E ti entendes, Indalecio?

O home volveu a botarlle outra ollada; porque lle chamaran a atención as raias tan brillantes das pupilas; pero, como non deu lido nada nelas, seguiu lendo no caderno:

«Verás, —continuou aleccionándome a Sabina—. Neste aquelarre xuntámonos meigas e bruxos de toda España, e veñen tamén delegacións do estranxeiro. Hai relatorios, táboas redondas e feira-exposición de elementos maxísticos e de productos esotéricos. Penso facerme con algunhas substancias para preparar fil-

tros preventivos de casos coma o teu; porque, tal e como vai o mundo, poída que nun futuro próximo gran parte dos nosos servícos teñan que ser orientados nesa dirección.

—¿E logo?—preguntei eu coma un pampo.

Respondeu:

—Xa se ve que deixaches de ser nómade ó optares polo asentamento nesta factoría e que non andas sobrado de información. Vas perde-lo tren do que chaman modernidade.

—¡Bo! Aquí levo unha vida serea e calmosa. Levo recorrido tanto mundo que xa estou de volta de moitas modernidades, —comentei eu e seguí preguntando— ¿Que substancias son esas?

En son de quen domina moi ben a materia de que fala, respondeume:

—Hai que mesturar varias e tamén hai varias fórmulas, pero en case todas as que eu coñezo para estes mesteres entran, polas súas virtualidades esotéricas e cabalísticas, as follas de Bethel, o zume de Sangubiño de Singapur e a flor de «Pasión del hombre» tibetana. Zume de Sangubiño aínda teño, e flores tamén, pero o que escasean son as follas de Bethel, que veñen da India e está moi controlada tanto a súa exportación como a súa importación, pola cuestión do tráfico de estupefacientes.

—Entón. Non hai nada que facer, —volvín a intervir eu decepcionado.

20
X. J. King

—Acouga, home e non sexas tan negativo, —cortou ela con certa autoridade—. Vai vir ó aquelarre unha tal Nabutai, que é a miña subministradora habitual de produtos enfeitizantes exóticos, e conto con que, entre outros encargos, me traía camufladas as devanditas follas.

Xa máis confiado, comentei:

—Menos mal! Pero, ¿págalle a pena vir desde a India a Sevilla por unha soa noite? ¿Ou dura varios días o aquelarre?

Coma se se dispuxese a dar-me unha conferencia proseguíu:

—Para calquera meiga que se prece, un aquelarre, aínda que dure só unha noite, sempre paga a pena, sobre todo este do San Xoán, porque este está presidido polo Gran Castrón en persoa. Neste caso nunca delega as súas funcións de presidente, só deixa nas mans do seu demo de maior confianza, o insigne Azael, as cuestións organizativas. O Azael ven sendo unha especie de Director Xeral ou de Secretario Plenipotenciario. Nabutai aproveita a viaxe e quédase despois ata remates de outono pola Costa do Sol e pola Costa Dourada exercendo de futuróloga para a alta sociedade, pois os xeques, condes, baronesos e demais langráns que dormen de día e troulean de noite sempre andaron moí preocupados polo seu

futuro inmediato. Esta clase de xentes goza de rebaixas nas súas consultas de futuroloxía, porque hai un aspecto polo que nunca preguntan. Queren saber sobre a saúde e sobre o que eles chaman amor, pero o traballo non lles interesa o máis mínimo.

Escapóuseme dicirlle:

—Non sei, que eu non dispoño de tempo para ocuparme desas andrómenas de futuroloxías ou como lles queirades chamar».

—¡Canta razón tiña! ¿Non che parece, Feliciano?, —insistiulle Indalecio ó mico.

Este seguiu calado atusmando cara un furado que lle cheiraba a rato e, pasado un anaquiño de tempo, volveu a irse deitar con moito disimulo a debaixo da artesa, pensando:

—Non fai máis ca meterme en camisas de once varas con preguntas máis propias de filósofos ca de gatos... Como un dea confianzas..., xa se sabe.

Volveu aló Indalecio:

«Quixen seguir sabendo da Sabina para irme preparando, se era necesario:

—E supoñendo que te fagas coas follas de Bethel, ¿cal é o paso seguinte?

—Non titubeou ela na resposta. Xa a había de traer ben pensada, seguramente:

—Poís, como a remates deste mes fai trinta e tres anos que casastes, poderías aproveitala ponte do San Pedro, que este

ano cae en venres, e virte comigo para face-lo tratamento axeitado.

A min non é que me caese aló moi ben que digamos o desprazamento; porque ó achegárense as festas do verán sempre había máis coitelos e navallas que afiar e dixer, ou preguntei, que tamén é un xeito de dicir:

—¿E non haberá máis remedio?

Quedouse ela cavilando para si e logo respondeu:

—Se queres que se faga unha cousa eficaz antes de que sexa demasiado tarde e con garantías de que non queden secuelas, convén non demorar. Sería ben aplicarvo-lo tratamento conxuntamente ós tres: a ti, á túa muller e ó Bertoldo. Con motivo do cabodano da vosa voda, invitádelo á cea e todo pode resultar máis doado e natural.

Asaltoume unha dúbida:

—¿E se por aí observo algo sospeitoso entre os dous e coas apócemas perdo o control e hai máis ca palabras?

Ela, que semellaba non alterarse por nada, desfixo os meus temores:

—Non hai por que chegar a comportamentos violentos, xa que aínda non hai corpo de delicto. A túa muller non tén a culpa de conservarse de bo ver nin de que tí botes tempadas tan longas fóra da casa. O Bertoldo tampouco tén a culpa de ter ollos na cara e sentimentos case sen estreir no corazón.

—¡Aínda ha de acabar resultando que quen tén a culpa son eu!, —dixen medio alporizado.

Coa mesma calma, seguiu sentenciando ela:

—Tampouco, que, ó non haber delicto, non se pode culpar a ninguén, pero, sen chegares a ser culpable, algo causante da situación sí que es por teres claudicado nos teus deberes de estar preto da túa muller, como lle prometiches, nas alegrías e nas penas, na saúde, na enfermidade e nas horas de monotonía.

Isto de escribi-las memorias será entretido e todo o que se queira, pero tamén é perigoso; que, coa conta de remexer no pasado, pode un esquecerse do presente. Eu case me esquecera de que neste preciso momento estou enterrado e iso paréceme a min que é cousa abondo sería como para non esquecerla por moito tempo».

—E eu esquecinme de meter outra cinta na gravadora e de atizarlle ó lume e así non vai dar levantado fervedura o caldeiro en toda a semana. E ti non avisabas lacazán... Fuches capaz de irte polo fachinelo sen avisar.

Indalecio, despois de dicir en voz alta todo o anterior, mirou arredor de si para botarlle as culpas ó gato de algo que era responsabilidade exclusivamente súa; pero non o viu por lado ningún. Estaba moi enrodelado debaixo da artesa facendo que durmía. Déranlle gana

de rir as andrómenas do amo, pero contívose por respecto, non sen un certo sentimento de compaixón por aquel home que comezaba a ter certas manías por mor da solteiría.

O home meteu outra cinta no casete e unha boa presada de tocos no lume e, un tris contrariado por mor de que o gato non estivese ó xeito para recibila reprimenda, que tamén é esa unha función moi propia dos gatos domésticos, seguiu lendo:

«Danme ganas de volver a probar con outro rezo a ver que pasa. Vou aló co «Señor mío Jesucristo...»

X.—A grandes males, aínda que só sexan males potenciais, hai que aplicar remedios extraordinarios

Fixo un alto Indalecio para tratar de ir rezando tamén, acomodando o ritmo ó que supostamente sería o do afiador e, aínda que lle custaba traballo concentrarse, foi chegando ó remate despois de superar varios atrancos.

Logo, volveu a deixar apousa-los ollos no caderno.

«Tiven que arrincar sete veces, porque ó chegar ó «me pesa de todo corazón», alguén entretíñase en metérllleme unhas abaneaduras á caixa que mesmo parecía que se ía desgonzar por tódolos recantos; pero, por fin, ¡dino vencido!. E digo eu que mal non fará e, se non, xa se verá.

Nunca tanto escribín seguido en toda a miña vida. Se cadra, xuntando todo canto teño escrito desde que saín da escola non arromba outro tanto coma o que levo escrito desde que estou aquí. Se me queda tempo heí de numerarlas páxinas por curiosidade. Ademais é práctico, por se se perde unha, para que se saiba cal falla.

Na nosa conversa en Torrijos seguiu dicíndo a Sabina:

—No tratamento do voso caso de posibles interferencias amorosas, propóño-me infundirle ó Bertoldo un certo noxo contra a túa muller e unha manía livián que provoque rexeitamento e repulsión perdurable.

—Así e todo, manía será algo moito; que o mesmo a despide do traballo e pílla unha depresión, ¿non che parece?, —dixen eu, pensando máis no mal moral que se lle podía causar á miña muller ca no mal económico.

—¡Nada! ¡Nada!, —seguiu a Sabina moi resolta—. Imponse actuar con contundencia e sen miramento. Xa haberá tempo a mitiga-los primeiros efectos... Heille preparar ó Bertoldo un bebedizo como está mandado, porque, ademais dos ingredientes que mesture no voso, ó del voulle engadir ben moída e cribada a cinza do dente caíro dun inglés adulto, morto en cuarto mingunte. É un remedio que proporciona acción e reacción simultánea e súpeta. Procede do Antigo Oriente.

Case sentín misericordia polo Bertoldo e considerei:

—Ben cadrará que non saiba o que bebe, que, se acertase a sabelo, o que se lle proporcionaría sería unha regurxitación aguda e quizabes crónica que lle faría bota-los figados e lle im-

pediría reter alimento no estómago para o resto dos seus días.

Ela, supoño que por estar ben afeita a administrar beberaxes desas, dixo moi segura de si:

—Tranquilo, que non tén por que sabelo.

Eu rompín a suar e dixen:

—Se iso lle vas facer ó Bertoldo, que pode ter desculpas, ¿quen sabe a que me agardará a min que, polo que dixeches, son o causante?

—Tí e a túa muller, —seguiu ela—, teredes que beber infusión das follas de Bethel, que saben parecido ó té, con outros ingredientes que xa saberedes ó seu debido tempo, pero que son todos de procedencia vexetal. Parte do voso tratamento farase por vía cutánea.

—¿Por vía que?, —preguntei eu que sempre sentín alerxia ás lavativas.

Responden a Sabina, disimulando un sorriso:

—Por contacto coa pel. Sen dicirle nada á muller, tés que asperxa-la cama co que eu che diga, sen que se note que andaches remexendo entre as sabas.

¿Qué máis tería que notase a miña muller que eu andara remexendo nas sabas ou que non?, —pensei polo baixo e rosmei por entre dentes:

—Está ben. O que tí digas, cando tí digas e como tí digas.

Logo, xa de mellor xenio, seguíñ preguntando:

—¿Con que hai que asperxa-la cama?
Non quixo aclararse ela:

—Iso xa cho direi cando vaíamos cara aló, que haberá tempo de sobra durante a viaxe para falar diso e doutras cousas. O que teño que saber agora é se estás disposto a virte comigo para Verín cando eu retorne, ou non.

Pouco tempo necesitei para dá-la miña resposta, aínda que me facía boa falla o convencido que estaba:

—E haberá que estalo; porque será ben face-los posibles para que non se desfaga o que está feito de vello xa que non se desfixo antes.

Volveu ela a tapa-lo ollo do mal, atou o pano debaixo do queixelo, facéndolle dous nós, sacou dunha faldriqueira un frasquiño do que verteu unhas pingas nas mans, deulle unhas fregas de untura á vasoira con aquel unguento que dixo ser de mofo de occipital felino, púxose á carranchapernas, tomou carreiriña e, xa despegando, dixo:

—Entretívenme máis da conta e agora vou ter que excede-la velocidade aconsellable, cos perigos que iso supón. Teño moita presa, porque hai que fichar en tempo, que temos bis a bis co Demo Maior polo orde en que imos chegando e, por parte de tarde, tamén el acusa a canseira. Pasado mañá destas horas recóllote. Xa podes estar bañado e vesti-

do. Leva o imprescindible, pero vai ben abrigado por mor das correntes de aire frío e, se non a téis aló, leva tamén a garabata, que téis que estar elegante, pois trinta e tres anos de casado non se celebran tódolos días. Quero poñe-los medios para que chegedes a celebrar tamén as vodas de ouro».

—Feliciano, ¿onde andas? Estes días de neve aínda has de cazar algún gorrión, pero ¿non che gustaría ser meiga para cruza-lo ceo nunha vasoira e caza-los polo aire?, —preguntou Indalecio.

O gato non se moveu de onde estaba, pero pasou a lingua polos bigotes lambendo unha ilusión.

Andaron no picaporte da porta da casa do forno e Indalecio meteu o caderno debaixo das cachas e agachou o magnetófono entre o chaleco e a camisa sen acordarse de apagalo coas presas.

Era súa irmá, que lle dixo desde fóra en son de rifar:

—¿Por que téis que pecharte por dentro? ¿E, se che acerta a ir mal, como entramos?

El ergueuse instintivamente para ir abrir, pero antes de dirixirse á porta, dobrou o caderno e gardouno no peto de dentro da chaqueta.

A irmá foise dereita a destapa-lo caldeiro e increpou a Indalecio:

—¡A ver se non o dás aferventado hoxe!. ¡Non sei que diaños che pasa!. Vas acabar coa leña e, como siga nevando do xeito que neva, ha de facer boa falla todo.

Espeliu o lume ela mesma e volveuse a ir tan apurada como viñera, limpando as mans cheas de borralla ó revés do mantelo.

Indalecio non se atreveu a volver a pechar por dentro e desistiu de seguir lendo; porque aínda non se restablecera o subministro de fluído eléctrico e coa pouca luz que entraba pola afumada lumieira do teito non abondaba, que aquel día, por estar o ceo toldado, anoitecía máis cedo.

Pensou en alto como acostumaba a facer:

—Se vén a luz, xa seguirei lendo na cama e, se non vén, malo sexa que non haxa unha vela.

Pero de repente veulle o trasacordo e dixo a media voz moi sobresaltado:

—¡O malo é se o Martiño morre de vez entre tanto!

O gato oíu e, a pesar de que non estaba de todo ó tanto do que acontecía, algo sospeitaba, e pensou para os seus adentros:

—Este ha de acabar volvéndose tolo de remate con tanto ler nesa historia, e se non, xa se verá.

Así que levantou fervedura o caldeiro volveu para a cociña que tamén estaba en media penumbra.

Todos gardaban silencio, porque desde que o televisor lles fora engulindo a palabra, parecía coma se perderan a capacidade de falar.

Indalecio non deixaba de matinar en se volvería a atopar con vida a Martiño.

De súpeto, exclamou a cuñada:

—¡Gracias a Deus!

E o irmán remachou:

—Xa dicía o catecismo: «El primero es ver con los ojos».

Viñera a luz.

O afillado ergueuse apurado e foi acende-lo televisor.

Indalecio tamén se ergueu a toda présa e, botando a andar cara a porta, só dixo:

—Eu non quero cear. Voume meter na cama... A ver se non volve a tronar esta noite e recupero o sono atrasado.

Ó tirar pola porta desde o lado de fóra escoitou que comentaba súa irmá:

—Moi raro estivo hoxe todo o día.

—Será que vai vello, —quixo razoalo pequeno.

Librouse dunha labazada de seu pai, porque lle cadraba a contramán; pero tivo que oír:

—¡Que ha de ir vello, mocoso! ¿Que saberás ti o que é ir vello? Será que o alterou a treboada.

Coas presas Indalecio deitouse a medio espir. Tremaba só de pensar que ó volver a abri-lo caderno podía atoparse co resto das páxinas en negro. Buscou axiña o punto onde quedara e respirou aliviado e desconcertado ó mesmo tempo cando, ó poñerse a ler, se atopou con estas palabras:

«—Estaba aquí, amigo Indalecio. Estaba aquí agardando por tí. ¿Non o notas no tacto do mesmo caderno que vou arrefriando paseniñamente?».

XI.—O tempo non dá pasado cando se contan tódalas horas do día e da noite

Indalecio ó ler estas últimas palabras deu un pulo que fixo renxe-la cama toda enteira. Era malo de crer que algo ou alguén dialogase cos seus pensamentos. Agora non tremaba só de pensar. Tremaba tamén de sentir. Semellaba que o mesmo caderno latexaba nas súas mans. A mesma voz gravada acusaba unha emoción especial cando seguiu lendo:

«Nos dous días que tardou a Sabina envolver, andei nervioso e desacougado. Non daba pillado o sono. Caíanme as ferramentas das mans e tremábanme as pernas coma se lles fallasen os gonzos. Tiven tempo para repasar algúns detalles da historia da Sabina; pois prefería pensar na súa historia a pensar na miña, xa que, pensando na miña, sufría máis.

Por ir enchendo papel contarei só algunhas das cousas que dela lembrei mentres agardaba o seu retorno.

Nunca escoitei dicir que fose meiga chuchona, ou sexa:

desas que zugan o sangue dos pequenos mentres dormen, ou os calostros das vacas cando paren.

Tampouco oín que fose desoutras bruxas propiamente malévolas que gozan facendo dano. Paréceme que, se algunha vez se viu obrigada a causar danos nas cousas, nas reses ou nas persoas, foi por imperativo profesional e a petición de parte.

Confesoume ela mesma que estaba capacitada para opoñer resistencia a certas imposicións dos axentes diabólicos, debido a que tiña impresa debaixo da lingua unha cruz de cor lila.

Unha calidade que tamén tén é a de ser saudadora, que poucas meigas o son de verdade. Este poder teno pola nacemento, non por adquisición posterior; pois naceu en venres santo, cousa moi pouco frecuente.

Pode restituí-la saúde mesmo co bafo; salvo nos casos de grandes escaldaduras. Nestes casos tén que recorrer ó cuspe para quita-lo fogo se segue vivo, aínda que latente, cocendo a pel no lugar escaldado.

Algo polo estilo debe ser o que me pasa a mín. Sí, seguramente sigo medio vivo e medio latente. O que me intriga é saber para onde levarían a parte de mín que levaron. Debe de estar ben amarrada para non volver dar unha volta por aquí onde quedei eu... ¿E se volveu e non me dín conta por estar distraído e enfrascado na escritura?

Se cadra, veu e está comigo e eu sen decatarme... Pois, é probable que estea

comigo esa parte da que me expropiaron; porque, ¿escoitouse dicir algunha vez que se lle ocorrese rezar a un home espoliado da súa parte máis espiritual? De aquí a un pouco, se aínda son dono dun pouco máis de tempo, intentarei rezar outra vez.

Estou observando que me volvin moi rezador. É certo que nunca perdín o costume de facer algún rezo pola mañá e á noite polos meus defuntos e polas ánimas benditas; pero polo medio do día non me lembraba desas cousas a non ser que pasase por diante dalgunha igrexa ou que sentise tocar a morto.

Poída que xa non sexa dono de moito máis tempo, que, para saber se teño pernas ou non, xa me vexo obrigado a apalpalas. Nin as sinto nin me doen co frío. Teño escoitado dicir que algúns senten ir subindo a morte desde a punta dos pés e cando chega ó corazón, izas!, acabouse. Isto é coma un deixarse ir. E, se tivese seguro o que non teño, poída que incluso estes momentos fosen de sosego; pero así, resultan angustiosos, sobre todo pola incerteza. Tamén se me varreu o sono por completo. Se non fose porque quero acabar o que empecei, case desexaría que se fixese de noite de vez a vez se amencia nunha claridade de paz e repouso para os ollos da alma. Xa me tén tocado vivir algunha vez amenceres deses que un non atopa palabras para

explicar, pero que enchen todo o ser dunha luminosidade tenra, tranquila, envolvente coma o colo morno dunha nai. Téñome adentrado nalgún deses amenceres ó coroar algunha montaña tras da miña roda e descubrir inesperadamente do outro lado un val inmenso do que se ía erguendo paseniñamente un manto de brétema gris, deixando trasver aló abaixo centos de maceiras en flor.

Desexaría escribí-la palabra «Amén» e rematar, pero... supoño que debo seguir».

Indalecio respirou fondo e falou co caderno, ou con quen fose:

—Segue, Martiño, segue, e acaba dunha vez, home, que me estás contaxiando a min tamén a túa angustia.

Non lle fixo ningunha gracia cando víu que o caderno volvía a falar da Sabina e non do afiador, pero, con todo, seguiu lendo, ansioso por chegar ó remate:

«O que máis se lle axeitaba á Sabina dentro das súas calidades de restablece-la saúde era o arte de ergue-la «palletilla». O mesmo que pescudaba, ou pescuda, extraviados e extraviadas a distancia, tamén pode ergue-la «palletilla» a moitos quilómetros.

Como, polo visto, a causa principal desta doenza é un mal aire, ela cura

tamén polo aire, sempre que as correntes sexan favorables.

Escoítei dicir que estaba en posesión dun talismán moi cobizado, que xa tiña detrás de si historias de varias mortes por mor de posuílo, e que fora confeccionado por sete vellos monxes templarios alquimistas conforme ás fórmulas herdadas de San Alberte Magno, pero nunca ousei preguntarlle se era certo. O que si lle oín ó crego da parroquia, aínda que as súas relacións coa Sabina non tiñan nada de cordiais, foi preguntarlle se tiña visto un libro que me parece que lle chamou algo así coma: «De Lapidibus Insignioribus» de San Isidoro, e ela non dixo que si nin dixo que non, polo que o crego debeu sacala conclusión de que ¿quen sabe?

¿Como me viría agora á mente o título dese libro; pois levaba anos tratando de recordalo sen conseguilo? Cando me lembraba de «lapidibus» non lembraba «insignioribus» e cando lembraba «insignioribus» non lembraba «lapidibus». Total era o mesmo, porque non sei o que quere dicir ningunha das dúas palabras. Lembralas agora o mesmo quere dicir que se vai facendo máis lúcida a mente ó irse desenxertando do lastre corpóreo.. Tamén estou estrañado da soltura con que estou escribindo e dalgunhas expresións que se me ocorren. Ata hai vocábulos que, se

os coñecía de antes, deberon ir apousando aló no máis fondo da memoria e quedaron asolagados por outros vocábulos que foron caendo enriba co paso dos anos e coa chegaga de novas vivencias. Coas palabras tamén debe pasar que ó remexelas atópase un con algunhas que xa nin sabía que as tiña gardadas».

Indalecio interrompeu brevemente a lectura para levar ámbalas mans a cada seu lado da testa. Dúas pequenas dores separadas polo medio viñeran facer niño nos seus miolos parietais.

Mirou as páxinas que lle quedaban e, visto que xa non eran moitas, seguiu, pero antes de seguir ergueuse beber auga, debido a que, de tanto ler a media voz, secábase as galaxes:

«Na súa casa hai máis de cen botellos todos marcados con rótulos coma: «Pedra de ventre de andoriña, para a epilepsia», «Diamante, contra insomnio e pesadelos», «Pedra aleatoria contra a sede febril», «Corindón violado», «Crisopraso», «Beleño», «Beladona», «Mandrágora procedente de patíbulo», «Artemisa de Marcelo de Bordeau», e así, unha ringleira que eu, a pesares de que parece que se abriu unha lumieira na testa, non son home de recordala toda enteira.

Quen iniciou á Sabina nas artes da meiquería foi unha criada vella dun

pazo ó que a Sabina fora tamén servir sendo aínda nenina. Cando a vella morreu, mesmamente antes de dala as últimas boquexadas, meteulle nas mans á Sabina unha cazola de barro sen vidrar na que gardaba o unto de meiga, e aquela mesma noite presentóuselle, en forma de incubo, Erimigit, que, por culpa dela, foi degradado de demo maior a demo mediano. Este Erimigit entregoulle un pergamiño timbrado que a acredita como meiga de acceso directo.

O de ser degradado foi debido a que coas présas non reparou en que a Sabina tiña debaixo da lingua a cruz de cor lila á que xa me referín, circunstancia que, como xa dixen tamén, permítelle opoñer certas resistencias ó señorío avernal.

O mal de ollo quen llo traspasou foi un soldado que servira na Lexión.

Omitiría de boa gana algúns detalles, pois non quíxera quedar ás escuras sen antes aclarar cal foi o accidente que motivou que eu estea na situación en que estou; pero ó mesmo tempo estou envolto en dúbidas, porque non sei cal é a razón de que ela me dixese: «Relata, conta, narra. Fala de ti e sobre todo de mín».

Eu non entendo máis, pero sospeito que a Sabina ha de pasar ás historias do meiguicio galaico...

Danme ganas de volver a rezar. Vou aló co «Confiteor Deo Omnipotente»...

Nin curto nin preguiceiro dixo Indalecio:

—Pois aí che van tamén dous responsos de parte miña, ¿ou faranche mal? Por Martiño...» Pater noster qui es in caelis, santificetur nomen tuum»... Por «el mismo, Pater noster»...

Despois de remata-los rezos continuou coa lectura:

«É curioso; pero desta vez non tiveron interrupción de ningunha clase durante a oración. E non sei se sería unha figuración miña, pero pareceume que sentía coma se alguén estivese tamén rezando por min.

A Sabina foi guapeteira de nova. Un día que estaba leda, cousa que poucas veces acontecía, pois vía ou intuía moitas miserias humanas que a sumían na tristura, confesoume que fora aclamada por unanimidade como a meiga con menos cara de bruxa aló nun Conciliábulo de Coímbra.

Pero onde máis sona adquiriu foi no Congreso Internacional de Walpurgis, cando obsequiou ós congresistas cunha queimada de augardente da Ribeira Sacra, e cun esconxuro invertido, ou sexa: cun esconxuro feito, non para esconxura-lo mal, senón para conxurar maleficios.

Domina as ciencias da quiromancia, a batracomancia, que é a arte de adiviñar servíndose das ras, a cleromancia, que utiliza as fabas e os

fabulos e ¡que seí eu cantas meiguerías máis!

Foi a organizadora de catro expedicións das meigas galegas que tódolos anos saen xuntas dos areaís de Cangas do Morrazo, ó son das doce badaladas da campá de Coiro, para os aquelarres da noite de San Silvestre que se celebran en lugares alternativos».

—Oi Martiño, estásteme indo dala volta moi aberta e vou cansar de ler, —dixo Indalecio, e a continuación, case non puido dar creto ás palabras que encetaban o parágrafo seguinte:

«Ten compaixón e paciencia, que, se me alongo, é por mata-lo tempo e, de paso, por manterme esperto... ¿Mata-lo tempo? ¿Quen inventaría ese dito? O tempo non é para mata-lo, senón para vivilo. Se non se vive non fai falla matalo, que xa morre el por si mesmo. ¿E que é o tempo? Nesta situación miña o tempo é outra cousa. Eu aprendera a calcula-lo tempo que me podía levar afiar unha ducia de coitelos dependendo do tipo de folla, máis ou menos larga ou ancha, e da clase do aceiro. Vivía o tempo con vistas ó mañá: ser grande, ter casa e horto de meu, casar, cria-los fillos, mercar outra roda máis moderna, morrer de vello despachado con tódolos requisitos. Era o porvir o que tiraba por mín e me daba folgos para arrepuja-la roda. Pero a morte,

que eu coídaba que sempre camiñara tras mín, pasoume diante de súpeto e sorprendeume raposeiramente. Matándome o tempo futuro. Agora, sen lindes imaxinarias que o derreguen, o tempo non tén sentido. Ou. Se cadra, son eu o que perdín o sentido do tempo. Quizabes o tempo xa non exista para mín e, se me esmorece o tempo, ¿qué me queda?»

—Pois quedará o baleiro ou a eternidade que din que tampouco tén lindes, —comentou Indalecio antes de seguir:

«Mentres a Sabina non chegou para recollerme e levarme consigo deume tempo a pensar moitas cousas e decidín volverme definitivamente para a miña terra. Xa había tempo que a saudade me apertaba o corazón. Tíña medo a atoparme cunha realidade que me doese no espírito, pero o espírito xa o tíña permanentemente dorido tan afastado das miñas raíces, Mesmo estaba disposto a poñerme eu tamén a afiar para o Bertoldo. Eu seguíalle querendo á miña muller e, cando se quere de verdade, estase disposto a pasar polo que sexa. Quizabes sexa certo iso de que ás veces interpoñer espacios medio baleiros entre os que ben se queren axuda a reforzar-los vínculos esmorecentes, esmoucar ramallas inútiles e a cavilar en canto se pode perder, se se perde de vez o que formou parte esencial da afectividade.

Matinando nestas cousas notei que recuperaba tenrura, xovialidade e ganas de vivir, enchoupando de novo as miñas raíces na miña terra húmida. Así que pedín a liquidación en «La Toledana», sentindo tamén pasar definitivamente outra páxina da miña historia. O supervisor de afiaduras comprometeuse a facturarme a roda.

A despedida foi moi emotiva, pois dixerónme que xa sabía onde deixaba a miña casa e que, probablemente non contratasen a ningún outro no meu sitio. Con todo, tamén me advertiron de que se eu quixese reenganchar, aceptaríanme como afiador maior, con categoría e soldada de capataz.

Quedamos en felicitarnos polo Nadal; pero non se deben facer proxectos a tan longo prazo, pois ¿quen me ía dicir que xa non viviría na terra un novo Nadal?

Por fin chegou o día da desgracia, ou mellor dito: das desgracias, porque viñeron varias xuntas.

XII.—Non se debería asinar nada sen saber primeiro a que compromete

Adiantouse a xogar a adiviño Indalecio antes de seguir lendo:

—Seguro que ó atoparte co Bertoldo non te puideches conter, leastes e meteuche unha facada no entrecosto que acabou contigo, ¿ou envelenaríate a túa propia muller? ¿Ou sería a meiga, que estaba de acordo con eles, e deuche unha apócema mortal?

Ó volver ó caderno atopou máis respostas das que agardaba:

«—Tí límitate a ler, Indalecio, e non te adiantes ós acontecementos, nin fagas cábalas apoiándote en bases imaxinarias.

A Sabina volveu de retorno o día que dixerá con dúas horas de sol, pero eu xa estaba traxeado desde o medio día.

Lavárame ben, afeitárame e vestíra a mellor roupa que tiña. Avantaxe para o da funeraria, que así non tivo que andar quebrando a cabeza a ver como me había de poñer-la chaqueta sen abrílle a costura traseira.

Xuntara e metera en caixas as miñas poucas pertenzas, para que mas facturasen xuntamente coa roda e agardei a que pasasen as medias horas medidas polo reloxo do campanario veciño. Recorrín varios quilómetros entre dúas oliveiras que distarían cento cincuenta metros unha da outra. Era o meu un andar nervioso, sen refixeiro, porque sentado non tiña acougo nin paradoiro. Ben sei que máis de catrocentas veces mirei cara o ceo por se a vía vir planeando. Ata me confundiu un voitre que debía te-la camada preto de alí.

Por fin chegou. Viña leda, do que deducín que lle resultara gratificante a súa estancia no aquelarre; pero parecía vir apurada.

O primeiro que lle preguntei foi:

—¿Fíxecheste coas follas de Bethel?

Respondeu mentres destapaba moí á presa un botelliño e mo daba á man para que eu bebese o seu contido:

—Fixen, pero xa teremos tempo a falar diso polo camiño. Agora bebe e imonos.

Bebín un grolo e volvin a preguntar:

—¿Teño que bebelo todo?

Impaciente volveu tamén ela a responder:

—¡Todo. Non deixes nada!

Bebín dun trago o que quedaba. Amargaba coma as xestas. De contado, comezou a dar voltas o chan arredor de mín en dirección oposta ás agullas do reloxo. As cousas desdebuxábanseme.

—Maréome, —dixen con voz quebra-
da.

—Iso pasarache en seguida. ¡Asina
aquí co teu nome e os dous apelidos!,
—dispuxo ela moí imperativa.

Presentoume unha folla encabezada
en letra de molde na que había outras
sete sinaturas. Algunhas eran lexibles,
pero recoñecín dúas ou tres de persoas
que non vou descubrir, porque non teño
necesidade de difamalas. Antes de
asinar preguntei:

—¿Qué é o que asino?

—Fai o que che mando e non pregun-
tes, —volveu a impoñerse ela.

Cando acabei de cumprí-lo seu man-
dato volvin a preguntar:

—¿Que asinei?

Escapóuselle unha gargallada e
respondeume:

—Asináche-la venda da túa alma ó
demo para poderes viaxar comigo de
acabalo da vasoira. O que bebiches é
para que consiga-la levitación.

A continuación, baixando a voz e
velándose coma se temese que alguén a
escoitase, murmuroume ó oído:

—Cando cheguemos a Verín habemos
busca-la maneira de rescindi-lo contra-
to, que o demo, aínda que é o paí da
mentira, tamén pode caer na reteira e
ser vítima de enganos arteiros.

Agora, desde este lugar e desde esta
incerteza en que estou, paréceme que, por

mor do bebedizo, non souben moi ben o que fixen nin tiveron a debida liberdade para non facelo e iso será unha atenuante, ¿non?».

—Claro que é, —respondeu Indalecio—. E incluso poida que sexa unha dirimente.

Coido que un bo avogado pode conseguila declaración de nulidade do contrato de venda. E por aí por onde estás, ou por aló para onde vas, ben seguro que ha de haber bos avogados, incluso de oficio. Ademais, non teñas medo, que, ou moito me equivoco, ou hache tocar un xuíz misericordioso.

«Acabalguei sobre a vasoíra. Comecei a notar que perdía peso e que, por máis que ollaba para mín mesmo, deixaba de ve-lo meu propio corpo. Tratei de agarrarme á Sabina, pero só sentía a súa presenza, sen nota-lo seu físico contra mín.

Erguémo-lo voo sen brusquidades nin capoteos. Eu xa non atinaba a sentir nada do que constituía o meu corpo e, non obstante, estaba ben seguro de que o meu cerne, aquilo que era o meu ser máis real, ía comigo. E, aínda que non me vía a mín, percibía o que pasaba arredor e por debaixo.

Pouquiño a pouco, a roda, que quedaba aló no fondo, íase facendo máis pequeniña ata que unicamente foi un puntíño, e despois..., xa non foi nada

máis ca un sentimento e unha saudade.

Fendíamo-lo espacio sideral coa suavidade dunha pluma, á procura dun obxectivo e dunha meta: salva-lo que aínda quedase dun amor comprometido e compartido.

Tódolos pobos, tódolos campanarios e case tódolos ríos que pasaban cara atrás por debaixo de nós éranme coñecidos e amigos.

—¿Pódese falar?, —pregunteille á Sabina, sen vela, pero sentíndoa.

—Pode, —respondeu—, pero ten coidado de que non se che conxele a palabra ó atravesar bancalís de saraíba.

—¿Quéresme dicir agora cal é o tratamento que tés proxectado facernos á miña muller e máis a mín?, —supliquei

—Poís, despois de que bebáde-la infusión de follas de Bethel durante a cea, asperxa-la vosa cama, como xa che dixen, con óleo de lirio branco mesturado a partes iguais con flacutoría tenra, e lastrar por debaixo do leito con flores de «Pasión de hombre» e poñervos atados ó pescozo dous saquiños de varias substancias que non che vou revelar.

—¿E dará resultado?, —seguinte preguntando

—Xulga por tí mesmo, —seguinte respondendo—. Unha vez aplíqueille este sinsalabín a unha parella de vellos

farmacéuticos de beiras de oitenta anos, que viu en perigo a súa estabilidade marital nos anos derradeiros e desde que fixeron o tratamento comezaron a reviví-los tempos mozos de cando eran noivos.

—Pois iso tamén debe ser perigoso a certas idades, que a paixón dos vinte anos non cadra cos oitenta, —considerarei eu.

—Sobre todo pode resultar esperpéntico, —puntualizou ela—. ¿Qué pensarías se te atopas con eles nun recullo dunha cafetería facendo «manitas» e dicíndose «cuchí, cuchí», «palomo mío» e «muñequita linda»?

—Home, iso aínda podería ter un pase, —dixen eu sen moita seguridade.

—Sí pero o caso é que a «muñequita linda» podía pesar arredor dos cen quilos en bruto, —aclarou ela.

A mín só de imaxinalo, e probablemente motivado tamén por tanta nerviosidade acumulada, deume por rír de tal xeito que primeiro foron gargalladas, logo, saloucos e, de remate, escachízarame coa rísa. Ela tamén se contaxiou e a vasoíra comezou a capotar ó mesmo ritmo que se comprimían e se dilataban os nosos etéreos diafragmas.

Con fala entrecortada polas risadas advertiu ela:

—Non podemos rir deste xeito. ¡É perigoso! ¡Moí perigoso! ¡Estou perdendo o control da vasoíra!».

—Vaia que perdéste-lo rumbo e vos esfachastes contra un picato, —dixo Indalecio.

«—Non. Esfachámonos contra unha avioneta dun laboratorio que se dedicaba a sementar escaravellos nas leiras de patacas para despois vendérlle-lo sulfato ós labregos.

No momento de producirse o impacto recuperei toda a miña corporeidade e baixeí escentellado cara o chan. Menos mal que a caída xa foi dentro da demarcación do meu partido xudicial e tocoulle actuar para ergue-lo cadáver a un forense e a un xuíz que me coñecían, pois tiña eu afiado moito para as súas familias e para eles mesmos, e fixeron a vista gorda; porque, se lles dera por facerme a autopsia, supoño que non habería posibilidade de que conservase esta especie de vida astral na que me sostiven ata agora.

A miña muller levará loito por mín, e, como os loitos das viúvas dos afiadores son moí rigorosos o mesmo có das viúvas dos mariñeiros, poida que se meta na casa e ata deixe de afiar de vez.

Non sei se anoítece fóra ou dentro de mín. Apágase a luz. Cóidate, Indalecio, e moitas grazas... Deus me valla... Deus me axude... Deus me perdoe... ¿Por qué

será que cando rezo non con palabras apresas rezo en galego? Vexo diante de min un val inmenso ateigado de maceiras tabardillas en flor... Amén»

Ó chegar a este punto e final, Indalecio iniciou outro prego:

—«Por el mismo...Pater noster...»

Cando aplicaba polos defuntos o Noso Pai sempre o rezaba en latín tal como o aprendera sendo sancristán. Antes de entrar no: «sed libera nos a malo», comezou a esfarelárselle nas mans o caderno de tapas floreadas e, de entre as súas cinzas, saíu voando lixeira unha bolboreta, que na Chaira tamén se chaman avelaíñas ou pitiñas de Deus, tan branca como a neve que durante o día caera paseniñamente sobre o val.

Indalecio ergueuse para abrirlle a ventá á bolboreta. A noite era maina. Sorteando as folerpas, a avelaíña enfilou dereita cara á Vía Láctea, que se deixaba adiviñar aló arriba, coma se buscase a quentura dunha estrela máis aló da friaxe.

Aínda que seguía nevando, xa non ía nada de frío.

XIII.— En tódalas historias poden quedar puntos escuros

Despois de escoitar varias veces as cintas e de transcribilas, tiven longas conversas con Indalecio antes de poñerme a darlles xeito para que outros puidesen le-lo seu contido.

Pouco a pouco foi tomando consistencia a tese de que o Martiño remitente do escrito tiña que ser aquel afiador que durmía na súa casa cando el aínda era neno pequeno, e que, ó chegar de viaxe, el mesmo ía arrincar ó palleiro o feixe de palla no que se deitaba no celeiro, pero que deixara de vir cando o neno aínda non tiña dez anos. Indalecio non gardaba memoria de ningún outro afiador co que tivese trato. Aceptado que fose ese o Martiño en cuestión, aínda quedaban varios aspectos da historia que non nos cadraban, tal como a idade exacta que podería ter se seguise vivo no momento de remiti-lo caderno. Botando contas dábanos que, supoñendo que tivese uns trinta anos cando Indalecio era pequeno, e tendo este arredor de sesenta cando recibiu o escrito, debería andar el polos noventa cando se esfachou contra a avioneta, o que facía increíble o seu relato por múltiples razóns qué é doado descubrir.

Desistimos de chegar a ningunha conclusión fiable sobre como chegaría o caderno á mesiña de noite de Indalecio. Aceptámolo como un misterio máis.

Nun primeiro momento pensabamos que sería remitido inmediatamente despois de ser escrito; pero xurdiu outro problema: todo facía supoñer que o seu autor o escribira polo mes de San Xoán, ou sexa: pouco despois de finar a súa estadía neste mundo; e sendo así, ¿como non deu chegado ás mans do destinatario ata o inverno seguinte?

Aínda non tiñamos resolto este enigma cando nos atopamos con outro moito meirande. Tratábase de que, feitas algunhas indagacións no xulgado de Verín, soubemos que nel figura un expediente sobresido e aberto aló polo mil novecentos sesenta e tantos sobre a morte dun tal Martiño que finou esmendrellado contra o chan sen que ninguén atinase a explicar de onde caera. Sen dúbida que ese Martiño é o noso, — o de noso é un dicir—, porque no expediente consta que foi afiador, casado en únicas nupcias, que deixaba viúva e dous fillos maiores de idade.

Tendo como referencia este dato e contando cara atrás, daríanos que o tal Martiño morreu, de todo ou en parte, á idade de cincuenta e cinco anos e iso sí que podería ser, pero entón pasaron beiras de trinta e cinco entre que o enterraron e que recibiu o caderno Indalecio. ¿Parecen moitos anos, non?

Tamén indagamos que sete anos despois de finado Martiño morreu a súa viúva, Edelmira Gutiérrez, con sona de muller moi fiel á memoria do seu home.

A Sabina, polo visto, trasladouse ós montes de León sen deixar máis rastro tras de si ca o seu recordo, que xa comeza a ser lenda e sen tardar converterase en mito, a non ser que a tradición oral sexa asasinada definitivamente. Coido que, de non ser por esa tradición, nin Martiño, nin Indalecio, nin eu mesmo, nin o pobo en xeral poderíamos ter accedido a boa parte das nosas sabenzas, que non sempre teñen que reflectir coñecementos matematicamente precisos, pois a matemática non deixa moito campo á imaxinación nin á fantasía que viñan formando parte esencial de moitos dos coñecementos que configuran a nosa identidade.

Suponse, aínda que isto é só unha hipótese sen suficientes probas científicas, que, por tolerar mellor a meiga ca Martiño o xarope da levitación, bebera máis cantidade e fíxolle efecto máis tempo. Gracias a iso non se esfachou contra o chan e aterrou sen recuperar na totalidade o seu estado natural; pero probablemente desapareceu de xunto do corpo presente do afiador; porque o mesmo podía ter problemas para que o enterrasen en sagrado se a vían a ela moito por arredor do cadáver. Con todo, antes de pecha-la caixa tivo que achegarse a el nalgún momento para meterlle no peto o caderno. ¿E quen di que a Sabina non pretendeu por ese medio redimirse facendo os medios para que outros poidan escarmentar en cabeza allea?

En relación co que puido pasar nos trinta e pico anos intermedios entre a morte de Martiño e a recep-

ción do seu escrito por Indalecio, só nos aportou un pouco de luz un coengo da catedral de Ourense que nos dixo que eses anos puideron ser de purgatorio e que o tempo da banda de aló non conta coma o tempo da banda de acá.

FIN

ÍNDICE

	<u>Páx.</u>
PROEMIO	5
I.— Ningunha relación persoal é casual	9
II.— As noites de treboada preludian amenceres impre- visibles	13
III.— A realidade e os soños mestúranse sen proporción fixa.	21
IV.— Un dos sentimentos máis tráxicos ten que ser sen- tir-se morto e vivo ó mesmo tempo	27
V.— O traballo fóra do fogar pode ser unha liberación para a muller, pero téñ os seus custos	37
VI.— Una bruxa acreditada, e sobre todo se é vidente, pode chegar a ter moita clientela	47
VII.— Se un medio morto é capaz de rezar será porque aínda lle queda algo de espírito	59
VIII.—As reservas e os silencios nunha conversa tamén son elocuentes	67
IX.— As xentes da chamada alta sociedade nunca lles preguntan ós futurólogos polo traballo	73
X.— A grandes males, aínda que só sexan males poten- ciais, hai que aplicar remedios extraordinarios ...	81
XI.— O tempo non dá pasado cando se contan tódalas horas do día e da noite	89
XII.— Non se debería asinar nada sen saber primeiro a que compromete	101
XIII.—En tódalas historias poden quedar puntos escuros .	109

Rematouse de imprimir nos obradoiros de
GRÁFICAS DO CASTRO / MORET
no mes de Xuño de 2002

EDICIOS DO CASTRO
DA FUNDACIÓN SARGADELOS

